

OROL.

Časopis

pre zábavu a poučenie.

Zodpovedný redaktor, majiteľ a vydávateľ

Mikuláš Št. Ferienčík.

Ročník XI.

1655

V T. Sv. Martine.

Knihtlačiarsky účastinársky spolok.

1880.

ced.

OROL

Číslo

pro zápis v občanské

knize m. 1888

č. 11

1888

1888

I
C
W
Z
P
I
P
J
P
I
P
S
S
P
N
T
O
N
T

O B S A H.

	Strana		Strana
Básne.			
a) <i>Pôvodné:</i>			
Nový svet. Hviezdoslav	2	Trenčín. D. B—ý	367
Slovensko. Hviezdoslav	6	Bôh. D. B—ý	368
Mat moja dobrá. Hviezdoslav	12	O dvanástich mesačkoch. Vajanský..	374
Dr. J. M. Hurbanovi. Cyrill Gallay..	44	b) <i>Preklady:</i>	
V máji. Hviezdoslav	68	Synovi. M. Dumný	20
Slza kráľova. G. Čakovský	74	Druhá žena. M. Dumný	36
Dumka kriváňska. D. Z. Lauček....	83	Pani Tvardovská. M. Dumný	108
Búra. D. Z. Lauček	83	Lalije. M. Dumný	148
Cez oltáre. D. Z. Lauček	83	Útek. M. Dumný	174
Videnie. D. Z. Lauček	103	Rybka. M. Dumný	204
Závet. D. Z. Lauček	114	Lenského sloky. Vajanský	228
Básnické brko. G. Čakovský	118	Apostrofa na mladost. Vajanský	228
Báj Promethea. D. Z. Lauček	136	Večný žid. J. Jančo	260
Drobné kvietky. O. Bella	141	Bratia zbojníci. Vajanský	313
Ku dňu 6. júna. — O.	168	Čerkesská pieseň. Vajanský	313
Jasenia duma. G. Čakovský	199	Tatarská pieseň. Vajanský	314
Pieseň slovenských študentov. G. Ča- kovský	199	Kozák. Vajanský	314
Drobné kvety. O. Bella	209	Úžerník. J. P.	376
Pustovník. G. Čakovský	233	Povesti, rozpravy, novelly atď.	
Slabší okamih. G. Čakovský	234	a) <i>Pôvodné:</i>	
Snilo sa mi. D. Z. Lauček	240	Vo väzení. Samo Samovič	2, 36
Pozdrav D. Z. L-ovi. —a.	268	Moc prírody. M. Dumný ... 8, 40, 70,	104
Nevesta. O. Bella	277	Preč z vlasti. B. Tatran	13
Tatranská elegia. V. Vraný	284	Lalija. Vajanský 33, 65, 97, 129, 161, 193, 225, 257,	290
Obor v putách. D. B—ý	298	Dubovský mlyn. Jozef Škultéty	110
Naše Tatry. D. B—ý	298	Nepokojný odpočinok. Mladen... 119, 137, 169, 200,	229
Tri stránky z mojej čiernej knihy. V. Vraný	329	Opatrná matka. Samo Samovič	142

	Strana
Apoštol. Jozef Škultéty 175, 205, 234,	264
Prvá ľúbosť. Samo Samovič.....	211
Mučedlnica. M. Dumný 241, 261, 293,	330, 358
Na Lykave. Ant. E. Timko 298, 334,	362
Šefranik. Mladen	304, 321, 353
Prstenkár. Jozef Škultéty.....	340
O vianociach. J. Š.....	371
b) <i>Preklady:</i>	
Vukana. Ogn. Dobrodružský...29, 56,	86, 125, 158, 190
Kytka kvetov. Ogn. Dobružský 219, 252,	279
Strieborný križ. M. Dumný	245, 269
Athas Gavriilo. M. Dumný	348
Jedon pohľad. C. Gallay	368
Dervišova skala. st. Ján Kutlík	376

	Strana
Divadlá.	
Pomluvy. Fr. Jančík.....	21, 48, 76, 114

Úvahy, rozpravy, kritika atď.	
Kritické listy. I. 16, II. 54, III. 92,	IV. 151, V. 185
Anthropologické úvahy. P. Hečko 18,	45, 84, 123, 179, 214, 274, 314, 345
Literárny list. Poľanofub	59
Listy z Čiech. VIII. 61, IX. 93, X. 155,	XI. 186, XII. 222, XIII. 284

Literatúra a umenie.	
63, 64, 96, 160, 192, 223, 255, 287,	320, 379

Ro
#

Noc.
keď v
Na v
tak m
Na v
spia
A ob
Obrov
sa vz
umrlé
kam
pozvo
najpr
ach v
i dob
celá
tak p
tak b
a tak
nech
tak s
...
Jak
svet
Jak
kde
Poču
to ži
Ó, ži
A ču
to ži
Ó, ži
Tamt
— I
tým
po s
a v
jakol
Už v

4402.

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ:

MIKULÁŠ ŠT. FERIEŇČÍK.

Roč. XI.

Turč. Sv. Martin, 31. januára 1880.

Číslo 1.

#. hrany

Nový svet.

Noc. Tma jak v rohu, čo žúzol, — jako v bani
keď vyhasly i poslednie kahany.
Na vrchu jak vo vnútri zeme:
tak mrtvo, ticho, temne . . .
Na vrchu i vo vnútri zeme spia,
spia žitá abo smrti sen.
A obloha?
Obrovský jakoby vrcheň
sa vznáša nad zemou, nad čiernou hlbkou truhly.
umrlčej to nádoby,
kam všetky ľudské ozdoby
pozvoľne klesajú, sfa páper sňahu,
najprv ihrave, potom ale v priamom svahu,
ach všetko — záblesk tvári, šedin, vence, stubly,
i dobrota i milota:
celá zásoba života . . .
tak poetove struny, jak kráľovské koruny,
tak huňa sedliaka, jak šarlát mocrára,
a tak tra, keďže rozdielny sa svit pri krste luní,
nech aspoň hrob pri rovnej tme všetko zatvára,
tak stud chalupy, jak zpuľnú trónu moc . . .
. . . Noc, číra noc.
Jak v bani
svet skaliskami mračen zakovaný.
Jak v bani —
kde nebodajných kovov kľiate stány . . .
Počul si v hrobnom tichu cengnutie?
to žily zlata puknutie.
Ó, žila, žila! kolkých si už omámila . . .
A čuls' zas divé štrknutie?
to žily železovej puknutie.
Ó, žila, žila! kolkých si už zamárnila . . .
Tamtá okrúca dušu, táto drví telo.
— Lež čo to zas? to hluk, jakoby delo
tým vnútrom zeme bolo preletelo:
po slojách švist, po vrstvách šumenie,
a v hlbínach prefažké dunenie,
jakoby na vzdach preboriť sa chcelo.
Už viem, kto bdieme — všetci vieme:

to buchlo tam veľiké srdce zeme:
rado by seba, tú zem rozboriť,
bo mok žil jeho jasný — mračný jeho cit
vynáša zradný človek hor
svobode, enosti na úkor . . .
Hej! byt to peleše, byt už len nešplechy: —
bij, srdce, zhusta tluč na pomstu za hriechy!
Mec vulkány!
bo také zavia už od dávna hrtany;
stras chrbátom, ať padnú modly sveta,
ať nože v srdecia pravdy mierené
vrátia sa v srdecia zlostou zjžené,
ať sosujú sa brehy v svoje rieky,
bo veď zlý svet len kalil jich na veky;
pozasyp svoje žily,
bo otravu a smrť z nich len točily;
strov soľ, keď tráviš samo seba,
bo pzbavili česť i kúska chleba;
zachvej velikým morom,
nech rozšplachne sa zemským nad priestorom
a splákne tento besný hyd,
čo vyliezol zo sitna nebo hanobit,
nepracovať — len žit a hniť;
postriasaj vrchami,
nech hýbu sa a mecú skalami
ta dol, ta dol,
odkiaľ vrhajú zhubu, neresť, ból;
zbor hory, zlúpaj kôru drahú,
zpäť vtiahni zo životov vlahu,
nech koniec je, už koniec raz,
zas odsek časov, zas! . . .

Noc. Tma jak v rohu, čo žúzol — jako v bani
keď i poslednie vyhasly kahany.
Zas nový srdeca zeme tluk: —
a prask a hluk a huk
až v nevýslovnom prepuknutí;
a ticho zas — — ha, svet snád prepadnutý!?

Kde si, môj Slaviane?

— Neboj, na pevnej pofane!
tu v blízkosti nebies stojím, čakám
na mäkkom sňažnom záveji.
zrak k nebu a ja k zemi kľakám,
verím, že svit môj nastane . . .
— Daj spln Bôh tvojej nádeji! —

Veď kamkoľvek zaletí zrak nepredpojatý
— tvoj pohľad, Slavian! — v blízkosti a či v diaľ,
vo výš či v hĺbku, v hlučný časov val:
od všadial zaslezený sa navráti.
Niet k úteche tam ničoho,
len k bólu, hnevu, k pomstve príčin premnoho.
Na každom letorastu
oproti tvojej hrudi šípy, tŕne rastú;
tvoj obraz v ráme, jak v krutom, pajednom hloží:
že krvácaš jak mučedník boží;
to tvoje čisté meno
denne posmechom, hanou ochrleno;
um sveta, jazyk jeho, jeho zuby:
to všetko iskrí na teba peklom zhuby;
ten každý podlej duše dech
špinavý k tebe vrhá hriech;
to luže, žvasta, šprihá, tlácha,
že denne nová škvrna, nová plácha
na tvoje líce sadá obľadlé —
a plácha preda i na jasnom zrkadle;
veď bijú zem a pohánajú, dráža more:
by tamtá vytrhla sa v obehu
zpod tvojích nôh, toto by vstalo hore
a v besnom, vztekľom nábehu
by rozstuslo sa ponad tvoje žitie . . .
No všetkých živlov vlnobítie
máš sebe oproti.
Si Prometheus, však v skutku a nie v báji,
sí ním na horách, v dolí, v stepiach, v háji,
i v dome zažívaš hryzavé trampoty . . .
... Prečo? rec už raz šakale, krkavče, havrane!
Čí to dlh, dajte znať!
Daromný dotaz. Kat je — kat!

— Kde si, môj Slaviane?
— Neboj, na pevnej pofane;
tuším už svit môj nastane. —

Veď ale
neupel preda večne Prometheus na Kavkaz-skale!

Letely veky na preteky:

každý chcel odvliecť jeho svleky;
ale on žil a žil a žil,
ten veľký jeho ból
ho vše k väčšiemu otužil
jak ten predošlý bol . . .
Až praskly bralá:
retaz v prepasti bezdnej shrkotala;
a Kavkazu na štíte —
už tam sa zhrieva väzeň na svobody svite. —

Na celej zemeguli
zatičnu, čo zášť k tebe kuli.
Všetko, čo k tvojmu úmoru
nachystal svet, na jeho temä spadá;
urval si mladú tvoju podporu
a sostárla, čo po ňom brodí, zrada.
Už plesen, šediny
dostávajú zla príčiny.
Už slepne, hluchne, zanemieva vrah
a skoro chodiť bude o berlách;
často už padá čo mdloby,
naopak robí, čo robí;
hmla rozumom, mrak v pamäti,
len jeden dech a duša zahasla,
z mravo-oleja dávno ani zbla;
večernia žiara hneď sa zatratí
a bude — noc, a bude — tma . . .
Nastane zmäťok živlov tichý,
až ponadeň odšumia pozdnie smrti vzdychy;
a bude pokoj zmorený
jak kým svet nebol stvorený . . .

— Kde si, môj Slaviane?
— Neboj, na pevnej pofane!
Stojím na otcov vrchu štíte
a volám v diaľ: už príďte, príďte, príďte!
Ha! už sa rozvíja
nebeská svetla Ilija;
padajú lupne noci stranou . . .
Ha! anjel vykročil z nej s faklou rozháranou,
a mne ju dáva — jinak jak Prometheuovi . . .
a ja ju prijal; ona mi plá jak slncový
lúč v temnú smes, z nejž nová zem sa poji . . .
Kde si? — Tu dolu sme bez počtu, ale svoji!

Hriczdoslav.

Vo väzení.

Rozpomienka od *Sama Samoviča.*

„Rád by som, otec môj, s tebou súhlasil,“
preriekol môj syn Ivan, novopečený pravotár;
„keby zúfalá skutočnosť tak dôrazne nepod-
pierala tvrdenie moje.“

„Mladá krev, ľahká krev ľahko sa dá odu-
ševniť a ľahko do zúfania upadne,“ preručím
ja; čo fa oprávnjuje k tomu, zúfať nad bu-
dúcnosťou národa nášho?“

„Kde všetky nádeje oklamú, tam, myslím, jest dostatočnej príčiny k zúfaniu,“ odpovedal Ivan, radujúc sa zdanlive zdarilej svojej odpovedi.

„Ktoré nádeje?“ pätím ho ďalej.

„Naše vzdelateľné ústavy s napnutím všetkých síl sme si založili, prišiel nepriaznivý vetor a sfúkal všetky naše v nich skladané nádeje preč. Nastaly slovansko-turecké války, s napnutosťou sme sprevádzali jích beh, vypadly dla túžby našej a predsa neospravedlively naše nádeje.“

„Divné pochopovanie a divnejší výsledok; zo dvoch zmarených nádejí následkovať zkazu celého národa; u jednotlivého človeka to nestojí, a čo je našich pár rokov oproti tisícletému životu národov? Inakšie búrky prechodia ponad národy a ony žijú. Predznakom zkazy národov nenie ukrutnosť protivníkov, ale vnútorná neschopnosť k ďalšiemu životu, nemravnosť. My sa tohoto nemáme ešte obávať, máme mravnú silu a tá bude v stave všetky útoky odrazať. — Ty súdiš dla minulých desať rokov; obzri sa zase desať rokov nazad a iné uvidíš. Zdá sa, že v živote národa slovenského párne desaťročie donáša šťastie, nepárne nešťastie.“

„Nepochopujem dobre, otec mój!“

„Poznať, že si dejepis hnutia nášho nestudoval. V 40. rokoch počali Slováci žiť, započali prácu prebúdzania národa a jích námahy byly korunované zdarom; v 50. zalahlo hmlisté počasie a bez slnca nedarí sa nič; v 60. zasvietilo slnce svobody a pri tom slnci zasiate semä začalo pučiť, kvitnúť, a už sme si robili nádeje na hojnú žatvu, keď v 70. mrazivé vetry zmarily nádeje naše. A teraz máme už 80; či máš právo k zúfaniu?“

„Odpusť mi, otec mój, za moje nerozvážené slovo; áno, uznám, že som len povrečne pozoroval. Zo slov tvojích rád čerpám nádej; rozptýl mi, prosím fa, ešte jednu pochybnosť.“

„Ešte vždy?“ zpytujem sa.

„Navzdor tomu, že nám je odňaté už temer všetko, čo je potrebné k vývinu národnému, neprestávajú protivníci naši siahat na práva naše, nepoviem národné, ale ľudské. Či sa nemáme obávať, že pre naše národné pre-

svedčenie surová moc odníme nám bezpečnosť osoby našej?“

„Jedným slovom, chceš si povedať, či nás nebudú väzniť a vešať? Nestrachuj sa príliš, lebo mučedníctvo najväčšmi rozširuje zásady mučedníkov, a to naši protivníci dobre vedia. A myslíš, že sme to už neprežili? — Posadajte vókol mňa, rozpoviem vám niečo z mučedníckych časov.“

Moja žienka prisadla bližšie ku peci, dcéra Ludmila nasledovala matku, Ivan napchal a zapálil fajku, usadiac sa proti mne.

I.

„V Lieskovom — začnem rozprávať — žila vdovica po nebohom nadpolesnom Jánovi Buravý. Neviedlo sa jej ani najlepšie, ani najhoršie, niečo shospodáreného a skromná pensia dostačovaly k poctivej výžive. Vo vdovskom stave nachodila pani Burová svoje potešenie v jedinom synovi Ludevítovi.

Ludevít ospravedlňoval nádeje v neho skladené, miloval svoju matku úprimne, čo na očiach videl, všetko jej k vóli urobil. Po školách nepopúšťal prvé miesto, a matka všetko rada obetovala, vidiac, že zo syna vyrastie hodný, poriadny človek. Po skončení nižších škôl dal sa na učenie lekárske a práve ozdobený názvom doktorským, uberal sa domov, keď vypuklo povstanie.

Vy si neviete predstaviť rozpoloženie ducha v čase povstania. Človek akoby v rozochvení chopí sa dla svojho dosavadneho presvedčenia jednej lebo druhej strany. Idea, za ktorú bojuje, vystúpi do popredia a premôže všetky iné, ba dosiahne takého významu, že sa ti zdá byť cieľom života. Hovorím dla toho, čo som ako ohnivý mladík v čase povstania zkušil. Nie ináčie viedlo sa Ludevítovi. Mohol si voliť v mene kráľa proti kráľovi a v mene kráľa za kráľa, on k tomu priložil otázku svojho slovenského národa a dla zkušenosť minulých rokov volil si heslo: za národ a kráľa!

Pod záštitou cisárskeho vojska pokračoval na svojom, už v časoch študentských započatom diele národného prebúdzania svojej rodnej osady a jej okolia. Spolok čitateľský a spolok mierností namáhaním jeho založen

zkvetaly. Pán Lieskovský, tamejší zemän. od dávna hľadel na toto počínanie krivým okom, a kde len možné bolo, hatil účinkovanie Ludevítovo, a keď sa zjavne neopovážil vystúpiť proti nemu, tedy tajne podrýval šlachetné jeho zámery.

Ludevít vedel o smýšľaní pána Lieskovského oproti vzdelavateľným spolkom a známu bolo aj to, že túžobným zrakom pozerá v stranu povstalcov, ale byť zradcom na spoluobčanovi, protivilo sa jeho šlachetnej duši.

Následkom nakopenia vojska a z čiastky aj nedostatku potravy vypukla vo vojsku nákazlivá horúčka. Lekári mali plné ruky práce. Ludevít neodfahoval sa, ale prispieval k prekazeniu nákazlivej nemoci svojou radou a pomocou; v otcovskom dome pripravil jednu chyžu k opatrovaniu nemocných.

Už fa mám — myslel si Lieskovský — nepriateľov liečiť vystane len od vlastizrada.

Nákazlivá nemoc začala sa v povážlivých rozmeroch rozširovať aj medzi obyvateľstvom; vojsko, aby prietrž bola urobená, ustúpilo k hraniciam.

Ludevít nepomýšľal na svoju bezpečnosť, keď súrodáci v nebezpečenstve boli. Vo dne v noci navštevoval svojich chorých dľa svojho povolania, a ako on hovoril, dľa svojej povinnosti.

Lieskovskému neušlo príhodné okamženie: predstavenému stolice oznámil odchod cisárskeho vojska, smýšľanie obyvateľstva a popularitu nebezpečného Ludevíta a s výkrikom: „vlast je v nebezpečí!“ narádzal uväznenie a potrestanie Ludevítovo.

Lieskovänia tvrdo spali, len v niekoľkých domoch rozžaté svetlo ukazovalo, kde sa ešte nemocní nachádzajú. Ludevítovo miesto bolo pri posteli nemocných; matka znajúc jeho obyčaj, čakávala ho domov okolo polnoci. Nesvietila, ľahla do postele a načúvajúc driemala, a keď niekdy aj tichý spánok zatvoril jej oči, vo sne poznala blížiace sa kroky svojho syna, vyskočila, otvorila dvere, a keď ešte raz ponaprávala postel jeho, odobrala sa na svoje lôžko.

V ten večer včjššie zdal sa Ludevít prichádzať; slyšno kroky, ale inakší to chod, než chod Ludevítov, matka rozoznala. Búcha

niekto na dvere — kto to môže byť? Ludevít nebúcha, on klope. Otvorila dvere.

„Vy to ráčite byť, pane Lieskovský? Snáď niekto ochorel, že tak pozde prichodíte?“ oslovila Lieskovského prevrapená Buravá.

„Neprišiel som po lekára,“ odpovedal Lieskovský, „vyslaný som buriča uväzniť.“

„Dobre viete,“ vravela Buravá v nevinnosti, „že nikoho nemáme pri dome, krem nás dvoch; ale nech sa vám páči do chyže, tu von je chladno.“

Lieskovský vstúpil dnu. „Dvaja chlapi ostanú pri dverach, dvaja pôjdu so mnou,“ rozkazoval; „kde je váš syn, pani Buravá?“

„Ešte sa nevrátil od nemocných. Už sa bojím, že mi prinesie nemoc do domu; nebojím sa za seba, ale on, on!“ vravela Buravá, vdychnúc do posledných slov celý výraz svojej materinskej lásky.

„Tak ho musím v dedine vyhľadať; dobrú noc vám,“ odchádzal Lieskovský, mihnúc dvom chlapom, aby ostali pri dome na strážii.

Ludevít stál pri posteli nemocného, úzkostlivo pozorujúc prichodiacu smrť, obtočený usedave plačúcimi — manželkou a deťmi nemocného, keď bez predbežného zaklopania vkročil dnu Lieskovský, sprevádzaný pandúrmii. Ludevít upozornený neobyčajným šramotom, obrátil sa ku dverám a v prevrapení hľadel na vstupujúcich.

„Pane Buravý, z poverenia podžupanského úradu vás uväzňujem!“ ohlásil sa Lieskovský, prístupujúci k Ludevítovi.

Ludevít omračený, nevedel, čo má povedať; Lieskovský opakoval svoje slová.

„Nie som si povedomý žiadnej viny,“ zpa-mätal sa konečne Ludevít.

„Ja vaše viny nezkúmam,“ vetil Lieskovský, „len rozkaz predstaveného poslúcham.“

Domáci zabudli na nemocného a so strachom hľadeli na tento výstup, až sa ku prosbám odhodlali, aby jim tak milý a potrebný lekár uväznený nebol, vyčítavali zásluhy jeho, lásku, starostlivosť o nemocných. Lieskovský ani nepozrel na nich, hľadel pevne na Ludevíta.

Ludevítovi sa spríkrily tie mnohé prosby.

„Neproste, nebojte sa!“ uspokojoval prosebníkov, „nič sa mi stať nemôže, pán Lieskovský so mnou len žartuje.“

„Mýlite sa, pane Buravý,“ odsekol Lieskovský, „vážne hovorím, že vás uväzňujem. Chlapi, sem! tohto pána vezmite sebou!“

Ludevít musel poslúchnuť.

Sotva ho odviekli, rozchýrilo sa po dedine, chlapi, ženy shrkli sa na ulici, každý ozbrojený palicou, kosou, cepami, sekerou, Lieskovského hľadajúce, po ňom ale ani chýru, ani slychu; bežali k Ludevítovej matke, ktorá vlastným ušiam nechcela veriť, že jej Ludevít je ten hľadaný burič.

II.

Ludevíta odviekli do okresného mesta, kde na ten čas kráľovský komissár sídlil. V nedostatku riadneho a bezpečného väzenia upotrebili k tomu, čo sa mu najviac pripodobňovalo, byt predstaveného. Vtedy mu až napadlo, že z veľkého priestupku musí byť obvinený, keď nehladiac na jeho dosavadné držanie, zachádzali s ním sfa s nejakým — chcel som povedať Róza Šándorom, ale ten už vtedy za vlast zbíjal — teda ako s nejakým Šóbrim.

Do väzenia, vlastne pivnice, nemalo prísť svetlo len jedným dobre zamrežovaným oblokom. Pri lepšom pozorovaní zbadal, že tie dobré mreže pre mäkkosť kameňa, do ktorého osadené boly, ľahko vylámať možno, ale v povedomí svojej nevinnosti a v očakávaní svojho ospravedlnenia na možnosť túto nepočítaval.

Strážnik väzenia bol v úrade svojom nový človek. Poctivého, už neviem akého remesla majster, dal sa za dobrý plat k strážníctvu upotrebiť. Nemal on ešte výzor opravdového, večne zamračeného a surového strážnika, jeho tvár nosila výraz dobromyšľosti. S ostiechaním podával Ludevítovi každodennú dávku väznovského jedla a keď slovom nesmel prezradiť svoj súcit s ním, robil to aspoň pohľadom.

Jožko — tak sa menoval strážnik krátkym menom — mal milú 16-ročnú dcéru Aničku. Anička nevyriastla na spôsob mnohých remeselníckych dievčat, odkázaných výlučne na školu k nadobytíu si pokladov duševných. Vedená príkladom rodičovským čítala staré knihy a následkom toho stala sa pilnou čitateľkou.

Jej priateľka, dcéra učiteľa Kamenického, Marienka, rada jej prepúšťala k čítaniu „Orla tatranského,“ a čo škola zameškala a čomu všetko, kofkú toľkú moc majúce prekážalo, to si nadobudla Anička pomocou Marienkinou: iskru národného povedomia.

Otec jej rozprával o novom väzňovi a ona žiadala si ho poznať. Nemusela dlho prosiť, dostala dovolenie smieť — pravda v tajnosti — navštíviť uväzneného.

Kľúče zaškrípely v zámku, Ludevít zdvihol hlavu zo slamenej postele a keď videl, že to mladá ženská, ktorá mu donáša obednú dávku, vstal hore a pošiel jej v ústrety.

Anička sa zarazila, vidiac strojného mladého muža pred sebou, sklopila oči do zeme a bez slova podávala mu polievku na drevenej mištičke.

„Zase bez slova,“ vzdychol si Ludevít, odoberajúc jej mištičku; „k večnej nemote mám byť odsúdený? matka moja drahá!“

Anička pozrela na neho a videla, že z rozpalených očí nová slza tečie. Spoluútrpný vzdych jej ozval sa väzením.

„Vidím, že máte spoluútrpné srdce,“ pokračoval Ludevít; „či ani od vás nedostane sa mi nejakého slova? Nech ono bude jakékoľvek, len slovo potrebujem!“

Anička videla, že je na tvrdú zkušku postavená, v rýchlosti tedy sberala večer vyprázdnenú nádobu a chvatom uberala sa preč a vo dverach ešte raz pozrúc na väzňa, položila prst na ústa, ukázala na zamrežené okno a pozdvihnúc sedem prstov, uvrzla zo dveri.

Kľúče zaškrípely a Ludevít ostal samotný. Divné držanie sa Aničkino, jej tajné znaky začal rozberať. Prst na ústa položený znamená zabránené mlúvenie, poukázanie na okno: že sa tam možno dohovoriť, a na otázku kedy? odpovedá pozdvihnutých sedem prstov.

Srdce mu zaklovalo od radosti, že aj tu má jednu s ním súcitiacu dušu, a akú? Tie čierne oči krásne boly smútkom zatiahnuté, a aké budú v smiechu? tie zapálené líčka, ako dve jabĺčka, červenosťou prekvitajú.

Kam sa zaplietol Ludevít? či je to nie všetko nastrojené, aby sa dal sviest k nebezpečnému kroku? — Nie! v Paríži, Viedni

atď. je to možné, kde tie najúprimnejšie oči môžu byť náličnicou lsti a tá najozdobnejšia tvár skrývať môže najohavnejšiu dušu. K nám v tie časy ešte nebola vnikla všetku úprimnosť už v zárodku nivočiaca kultúra.

Netrpelive čakal Ludevít ozvenu siedmej hodiny večernej; keď mu svobodu vzali, nemohli poviazať zvučný hlas zvona, aby kuchu väzňovmu nedoletel.

Zasušalo v kroví pod oknom. Ludevít opatrne prikočil k oknu a naslúchal, zkade sa mu prvý ohlas dostane.

„Počujete, pane?“ ozval sa tichý hlas Aničkin.

„Tu stojím a slyším každé slovo vaše.“ odpovedal Ludevít.

„Len ticho, pre Boha! aby nás niekto nepočul.“ napomínala Anička. „Povedzte mi, prečo ste uväznený?“

„Neviem sám.“ preriekol Ludevít, akoby s výčitkou, že ho na jeho smutný stav upamätavala.

„Ja vám poviem. Ide chýr o vás, že ste búrili ľud proti vlasti, a ten zbúrený ľud po uväznení vaším oboril sa na dom pána Lieskovského a tam špatne hospodáril!“

„Snáď aj to mne za vinu pokladajú?“

„Všetko vám za vinu pokladajú. Varujte sa pred súdom pána Lieskovského, on je vaším najväčším nepriateľom.“

„Lieskovský? — On ma uväznil, ale pred Bohom svedčím, že som mu nikdy nič zlého neurobil!“

„Druhú vinu máte, že sa za Slováka držíte!“

(Dokončenie nasleduje.)

Slovensko.

(Odvetou na Petöfi-ho „Alföld.“)

Čo mi z teba, roveň rozčapená
na šír, na zdĺž zradnej kolo Tisy!?
— Ležíš, čo dľaň obra zmeravená,
čo cintora leb bútlavý, lysý.

Jak cintory, kde niet slávy stĺpov,
niet zpomienky, tvoje púšte ležia;
zdbilo je bodlače pár chlпов,
no i s tými už hľa čerti bežia.

Pod oblač sa víry piesku nesú
jako kliatby, nimiž ústa žohrú

„Či je aj to hriech, ostať tým, čím nás Bôh stvoril?“

„Teraz je hriech, lebo naši páni nepoznajú — vraj — Slováka ani Srba, ale len Mađara.“

„Povedzte mi, drahá duša, ako vás volajú?“

„Volám sa Anička a som dcéra vášho strážnikova, ale čo aj jednoduché meno mám, viem preda, čo viem.“

„A čože tak viete, drahá Anička?“

„Viem.“ odpovedala rozhodne, „že ste nevinne uväznený!“

„Vďaka vám za tie slová! Keby to tí páni, čo ma v tejto ohavnej diere držia, tak vedeli —“

„Aj oni vedia,“ presekla mu reč, „ale uznať pred svetom nechcú.“

„Pravdu máte, Anička, uznať nechcú; jích úlohou není zpytovanie pravdy, ale dostať sa k masnym hrcom, jích rozkošou není dobre činiť, ale trebars po šliapanom bratovi dostať sa k sláve.“

„Nerozpriadajte sa na dlho, lebo čas uteká. Či by ste niečo vo vašom väzení nepotrebovali, čoby som vám touto cestou podať mohla?“ zpytovala sa dobrasrdčne Anička.

„Dajte mi, prosím vás, niečo k čítaniu, už zuřam v samote!“

„Na to som myslela, ale pozor; keď slyšíte kroky, such do slamy! Prinesla som vám jednu knihu; tu máte!“ Pri tom podala Ludevítovi oknom knihu, on ju chytil, ale aj ruku Aničkinu; táto ponechala mu ju za čas, až s tichým: „dobrú noc vám, zajtrá sa uvidíme!“ zmizla v kroví. —

na svit, hnaný slnca na kolese —
a řas vzal i čarnú povetrohru.

Opodiaľ zas zelené bariny,
ponad ktoré smrtná býľ sa kníše,
turecké čo chvosty a na sliny
hmyzu a žiab veř o more píše . . .

Čo sklo jasný tok odvádza Tatra;
lež ty ani v tých kryřtáloch vodných
neznáš utiř mesiac — svojho bratra;
bo zkalely, odvrátil sa od nich.

Nuž čože ma po tebe, zem šira,
zem jak kniha naskrz roztvorená?
Háky-báky tam, jak kľučky štira —
pismo, ktoré prisám smyslu nemá . . .

Polia tvoje, pravda, zlato rodia,
rodia zlato v klasoch kedy-tedy;
po stepoch sa krdle bravov brodia,
hajná koní, oviec stadá, čriedy —;

tvoj sedliak si sedem párov volov
môž' zapriať — pravý magnáš v maľom —,
by k jarmaku tam za tou homoľou
v čas dotiahol bezdným cesty kalom;

veselý tam ovčiar, koniar — všetci,
i syn pusty v pohodlí si žije,
chlieb — slanina v tanistre na pleci,
k čomu kulač žblnká harmonije;

i na šube sa to sladko sníva,
kým príroda samá voľdy práca,
že kto chvíľku shýňa sa a kýva,
na roky mu za to ide pláca;

pravda, hojnosť máš všetkého, mnoho: —
lež čo po ňom? máňa to nezajíma.
Ba či i dáš dať niekomu z toho?
Nech som . . . ľud tvoj vždy len príjma, príjma . . .

Britká hojnosť, keď len plnosť mísy
a žalúdka, britké poželhanie —
preto tak rád z pláni vokol Tisy
zavraciam zrak na krivánske stráne.

Veď tam žiadna dolu vyššia tucha,
sťa bublina každý pocit plaskne;
preto hajde na tie paše ducha,
kde každá vnať myšlienkou sa leskne!

Tam, kde Tatier velebná obruba
jako veniec údol opletáva:
zem Slovače to, tá večne ľúba —
tam život môj znova z mŕtvych vstáva!

Môj duch ihneď z hrude povyletí
duši rodu v stretky jakby ženích,
vidz! už je tam, vniknul medzi deti
rozjarené v stráňach rozjarených;

pobaviv sa, zase k lesu spechá, —
jak veverka švihol sa na jedlu;
bez návštevy žiadnu chvoj nenechá,
až tak dospel k hrdých Tatier sedlu:

kde spočinul. A tu potom sníva
sen rozkoše, sny budúcej slávy
o zemi tej, na ktorú sa díva,
kľiatby oblak odhrňajúce z hlavy — —

Nebadám Ťa, roveň — kde si, kde si?
Čo zem moju až ku bránam neba
hľa zdvihajú, tieto vrchy, lesy,
či niesú viac, jak tvoj vršek chleba!?

Táto hora vždy v zelenej sukni,
keď v šatke zór . . . podívanie krátke,
však bájočné . . . kukni, roveň, kukni!
to Slovenka v maľovanej šatke . . .

Vrchy tieto — to kaštiele, hniezda
hľa orlov; kým mať chystá k večeri,
u orličat zasedáva, hviezda . . .
Ta dolu hyš zradné netopiere!

Len tu domov vysokých myšlienok,
len tu rodia bez škvŕn sa a hrdze
a z oblačných v svet sa lúpia plienok . . .
U tých zdrojov vŕeť sa učí srdce!

Tu vzrastá um jako ten smrek štihlý —
keby len naň nevešaly puto
a vrcholec k zemi späť neprihli —
má sa merať s kým, toť vrchy tuto!

Tu kraj viery: — veď už totie hory
ako čoby stĺpmi chrámu boly.
Ba chrám to aj: kde v modlitbe sbory,
bo ňou je i čestná práca v poli . . .

To kraj lásky, ktorá však nelhasne,
bo chová ju haluzienka smolná;
svieti, zhrieva ona jednočasne,
bo krm — haluz jej: ruka mozolná.

Tu nádeji zeleň nepremenná
všade, kam len človek okom hodí;
a nádeji týchto aká cena?
jedno slnce, čo z tmy vysvobodí!

Tu ríš duchov, báji i povestí
z hlbín čniaca k hviezdám do vysoka;
každý šumot, listie keď zselestí,
každý šelest — nová básne sloka . . .

Pilnosť v poli a u stola skrovnosť . . .
Oj, keby nie bezočatá krivda,
ale pravda, jak na rovni — rovnosť:
stavím . . . môj ľud nezabiedi nikdy!

Keby voľnosť i v údoliach bola,
jaká tu her' na končiaroch vlaje:
môj ľud by ver' na krýdlach sokola
preletával denne svoje kraje;

ale . . . však nač? nač žalovať mám zas?
Veď orú Ťa, lež marný tvoj obrat,
pyšná roveň! . . . Ty, Bože! daj sám čas:
by nemusel kraj ten u nej — žobrať . . .

Moc prírody.

Obrázky zo života.

I.

... „Človek žije v prírode a príroda v človeku. Mocí prírody nikto odolať nemôže, a jestli ju aj so lstou vypudí zo seba, ona sa predsa len navráti. Veliká je moc prírody v človeku“

Tieto slová čítala grófka Kamilla Kevichová v pojednaní skvostne zviazanej knihy a hlboko sa zamyslela nad nimi. Grófka bola pani najkrajšieho ženského veku, ešte mladá a šumná, a už svetu odumrelá — vdova. S posledným slovom označili sme nie len jej smutný stav osamelý, ale sme si aj vysvetlili tajomnosť jej povahy, povahy to do seba uzavrenej, svetu neprístupnej, nedotknuteľnej. Kamilla bola ešte decko, keď Arthurovi ruku podala, a podala mu ju z celého srdca. Jej sväzok manželský nebol konvenienčným, ona Arthura zo srdca milovala a Arthur ju zbožňoval. A tento sväzok, ktorý Arthurovi na vlas podobný synček blažiť začal, trval sotva tri roky. Arthur náhle zomrel a syn nemluvniatko ho nasledoval. Po tolkom zažitom blahu a zas po tak nevýslovnej pohrome, ktorá ho zničila, jako by Kamilla bol mohol tešiť svet, jako by nebola utekať musela od hluku jeho? —

Ale — povieť — ľahko je Kamille na svet zabudnúť a od neho sa odtiahnuť, keď má dost zábavy a vyrazenia doma. Veľ dáva často večierky, celé koncerty vydržiavajú sa u nej a sotva jest v celom veľmeste panský dom, ktorý by tak veľkí a na slovo vzatí umelci, literáti a haute volée navštevovala, jako práve jej; sotva jest salon tak obľúbený a tak vzácny, jako jej. Pravda, že v čas zimný dáva Kamilla večierky v palote svojej; pravda, že shromažďuje okolo seba umeleckých a literárnych výtečníkov, ale či má už tak žiť, ako mníška v klástore, ako po smrti svojho nezapomenutelného manžela a malého synáčka aj skutočne žila? Ona na verejné zábavy nechodí, ani len do divadla neide; — nuž nemá-li doma v tichosti vyraziť sa umením a duchaplnou, vyberanou spoločnosťou?

Prečo nie? Nikto jej to nezávidí, lež radšej každý, kto ju pozná — toho anjela v ľudskej

podobe — žičí jej chvíle veselšie, v ktorých by mohla zabúdať na svoje bolesti, na svojho osamelého, opusteného srdca žiale.

I dnes má byť u grófky spoločnosť. Ona je v taký deň obyčajne rozčulená, nudí sa viac, ako inokedy. Kým služebníctvo všetko sriaďuje k večierkom, ona nespokojná prechodí svoje teremy. I dnes jich už prešla pár ráz, až vzala knižku do ruky, v ktorej čítala tie slová: „človek žije v prírode“ . . .

Líčiť vám veľkomestské večierky v grófskej palote? Líčiť skvos vystrojených dám a opisovať jich šperky a toaletty? Hovoríť vám, čo si učení a vzdelaní kavalieri nahovorili a čo si bon tonné dámičky naštebotaly? Opisovať vám domovú paniu, ako honour robíť vedela, ako sa jej hostia okolo nej sťa hviezdy okolo sluka točily? Chváliť jednotlivé piéce z programu hudobného večierok a tých, ktorí jich prednášaly? Zpomínať blesk salonu a teremov paloty grófkinej a hojnosť jedať, nápojov, jako i bohatstvo náčinia? Chváliť služebníctva ochotu i vkus, rezkosť i ľahodosť v posluhovať okolo stolov i v teremoch vôbec? To všetko urobíť nemienim. Presahuje to hranice našej povesti a je zbytočné pri stíhaní cieľa, ktorý sme si v nej vytkli. Nákransom týmto slabým sme len poukázat chceli na večierky, živá obrazotvornosť spanilých čitateľiek našich si ten obrázok sama dokreslí a domaluje.

Z najhlučnejšieho víru zábavy boli hostia grófky Kamilly vytrhnutí pokrikom, ztrhnutím sa na dvore. Všetci hostia sa predesili, lebo jedon každý z nich pomýšľal na nešťastie, keď že pokriky vždy hlasitejšie čuť sa daly. Zmužili páni uberali sa a hrnuli von z teremov na dvor, aby presvedčili sa o príčine sbehnutia sa ľudu a křiku; nalakané dámy očakávaly napnutu zvesť o výtrznosti a jej príčine, tisnúc sa zvedavo k oknám, dverám, niektoré i do korridorov. „Pokoř, pokoj!“ volal ihneď jedon mladý seladon, „žiadno nešťastie neprihodilo sa!“ . . .

„Ba hovorme radšej o šťastí!“ dotušoval jedon obstaraný pán, pošeputíc susedovi svojmu, čo sa stalo.

Všetko bolo zvedavé, napnuté, ale o priebehu tam von sa udavšom hlasite nik zmieniť sa nechcel. Zvest kolovala od ucha k uchu, až sa zvedavosť celej vzácnnej spoločnosti ukojila.

Jedni sa usmievali, iní mrzeli; niektorí i v polohlasitý smiech, iní zas v také šomranie vypukli, príberajúc sa níf konversacie ďalej nadpriadať. Len grófka Kamilla brala vec vážnejšie; omluviac sa u vzácnnej spoločnosti svojej, išla von podívať sa na udavší sa priebeh.

A čo to bola za novina? Istotne neobyčajná, no vo veľmestách dost častá. Jedna mladá slovenská žienka, skrahlá zimou a umorená hladom, padla vo dvore grófskom na hladký asphalt a — porodila tam dcérečku. — Grófka Kamilla rozkázala matku i s novorodeniatkom do jednej zo svojích komnát zaniest a naložila jim lekársku pomoc obstarat i všetku opateru prislúžiť. Jedni zo spoločnosti ju za to vysmievali, iní sa nad tým mrzeli.

II.

Ján Uhrín a Michal Dolský boli najbohatšími občanmi najväčšej a najľudnatejšej, odtedy už mestečkom sa stavšej dediny Uhorska. Ako v každom stave nachodia sa rozličné triedy, tak aj v roľníckom ony nechybujú. I tu sú vzácnnejší od iných, ktorí vŕvodia už či to rozumom, alebo bohatstvom. Uhrín s Dolským považovaní boli za takrečených sedliackych magnátov. Uhrín mal jediného syna Štefana a Dolský jedinú dcéru Magdalenu. V obecnej mienke tie dve duše už v kolíske prináležaly sebe, už priam tam byly predmetom tak mnohej závidia. Keď sa tie dva ohromné majetky a statky v jedon spoja, budeže to za sláva! Uhrín bol muž velice rozšafný, rozvazitý a bez vsetkej pýchy, bez vsetkého osobovania. Vedel svoj vliv, kde bolo treba, použiť, ale bližným prevahu svoju nikdy pocítiť nedal. Táto jeho povaha dopomáhala mu k veľkej vážnosti u spoluobčanov vzdor toho, že on tu rodený nebol. On len nedávno sem sa bol prísťahoval, ale osadiac sa na veľký kúpený grunt a počínajúc si rozšafne, priam za domorodého považovaný bol. Syna svojho Štefana hospodárstvu, pravda tomu rozumnému, učil a jednoducho vychovával; Štefan tak i školu pilne navštevoval

i ku práci priam od útleho detinstva privykval. Nie tak bolo u Dolských. Magda — ako ju otec a iní obyčajne volali — bola od prs materinských tak chovaná sta grófske dieťa. Ani vetríček, ako sa hovorí, ju ofúknuť nemesel, maznali ju na všelijaký možný spôsob a držali v takej rozkoši, že jej ozaj iba vtáčie mlieko chýbalo. Všetky nádeje Dolských na mužského potomka byly marné. Jakoby jim tedy dcéra jedinica nebola milou bývala, ved si pri nej na staré kolená úfali obdržat i zdarilého syna, v zaťovi. Bohatí boli, dla bohatstva svojho dcére hoveli. Dolský bol i tak známy horenos, rád sa držal tak, aby ho iní obdivovali, čo prirodzenejšie tedy, že i jedinicu dcérku svoju tak držal a tak vychovával, jako žiadon z jemu rovných. Kde sa vlastne Magda vzala, to si nik vysvetliť nevedel; knotričky všeličo tajného klekotiły. Nebolo u Dolských ani chýru ani slychu o tom, žeby bocian s bábkou v pysku na jích dom sadnúť mal. Ale konečne tak sa stalo. Magda bola tu — a rodičia boli blažení, vytrzení a Magdu čo najdrahší poklad svoj považovali. Už čo nemýja líšila sa Magda od iných detí roľníckych, ona mala kojnú, pozdejšie pestúunku. Keď prišiel čas školy, ona nechodila medzi iné deti, ale pán učiteľ chodil ju učit do domu. Na ulici si ju bez pestúunky jako zrenicu oka ju strážiacej nikdy neuzrel. Jej tváričky od slniečka neboly ako iných detí uhorené a jej rúčky rozpadané; bo tie útle tváričky zahaloval závoj a tie rúčky sa žiadnej práce nedotýkaly a bez rukavičiek málo kedy bývaly. Keď Magda počiatky národnej školy s učiteľom svojim doma prevýšila, poslali ju do blízkeho mesta na maďarskú reč a na výchovu, kde dve opatrovkyne k tomu najaté sebou mala a od mamky svojej každý týdeň raz navštevovaná bývala. So všetkým tým sa pyšní rodičia, ako oni dcéru svoju vychovávajú, pred celým svetom honosili a vystatovali. Lud ale, ten rodený vtipkár, nazval Magdu takže „Dolských grófka.“

A lud mal pravdu. Magda vyrástla v driečnu ale cintlavú pannu, a jako bola pyšne vychovávaná, tak pyšnou sa aj stala. Nemala žiadnej kamarátky, nevodila sa s dievčami osady. Tie pracovaly, na sluci sa opekaly a

dla stavu svojho sa nosily; ona bola pravým opakom všetkého toho. Ona rukama nič nepracovala, na pole s knížkou šla, do kuchyne sa nikdy nepodívala a keď sa na ulicu ukázala, muž ju dvametrovým šlepom (povlekom) zametala. Na tanec ju dostať sa ešte žiadnemu nepodarilo. Štefan Uhrínov bol už len jej rovný šuhaj, nie len čo sa bohatstva dotýka, ale aj držania; bo veď povest' išla, že je slečna Kamilla z kaštiela doňho zaľúbená: ale ani tomu nepodarilo sa „grófkú Dolských“ dostať na tanec. Takéto chovanie sa urazilo všetkých a pomsta vystať nemala. Rezké a vtípné devy urobily na „grófkú Dolských“ pesničku, ktorú aj deti po uliciach nôtily. Znela ona takto:

„Bez práce si žije,
Ako veľká dáma,
Od nej krajšej nieto,
Kdekoľvek je sama:
Grófka Dolských!

Keď ide na špacir,
To na odív sveta
Povlekom dlhokým
Ulice zametá:
Grófka Dolských!

Nie si ty medzi nás,
Ostaň si len sama;
Za zrkadlo s tebou,
Vyfintená dáma:
Grófka Dolských!“

Čím dial, tým viac šírila sa prepať medzi Magdou a medzi mládežou osady. Však neostalo to len medzi mladými, prenieslo sa aj na starších, z dieťok na rodičov. Tak si nôtily mladé:

„U Dolských za stolom
Sedí pyšná dcéra,
A otec sa s matkou
U dvier poneviera.

Dcéerka rozkazuje
A rodičia slúža:
Ale tak jim treba,
Tí toho zaslúža.“

A zase:

„Dolský Uhrínovi
Je len po kolená,
Trebars ak je jeho
Dcéra vyfintená.

Štefan Uhrínovic
Do kaštiela chodí,

Po Magde však sotva
Dakto okom hodí.“

Spievali, nôtily nóty tieto i deti i mladé, ale nimi Dolských nenapravili; ba tak zdalo sa, že sú tí ešte viac zatvrdilejšími a pyšnejšími. Ale klin klinom. Čím viac sa Magda mládeži odcudzovala, tým viacej množily sa versíky nóty:

„Kto po Dolských dámu
Po mladuchu príde?
Každý sa jej bojí:
Rad ženicha, žide!
Grófke Dolských!

Zastali si páni
U tej Dolských brány:
Oj nie si ty pre nás,
Pyštok malovaný
Grófky Dolských!

Počkaj, pyšná dáma,
Veď sa tebe stane:
Zostarne sa, potom
Na ocot zostane
Grófka Dolských!“

III.

Grófka Kamilla Kevichová ujala sa biednej Slovenky, vlastne len jej dieťaťa. Prvšia totiž zaplatila život dcérky svojej vlastným svojím životom. Bol to biedny život! Bola Mariena — to bolo meno tej ubohej ženy — niekedy ozdobou celého svojho okolia pod Tatrami a bol jej Martinko tiež driecny šuhaj do závidenia. Ale ako bol pekný, milý a dobrý Martinko za svobodna, tak stal sa daromným, zlým a mrlhavým sta muž Marienin. Z domáceho rája urobil on peklo, ktorému sa sám pilne vyhýbal, bo viac v krčme dni i noci trávil, lež doma. Vyšiel na to, že nemal kde bývať, bo mu chalupu žid dražbou odpredal. Každý preklínal daromného Martina a každý ľutoval úbohú Marienu. Nejedon chcel ju vziať ku sebe, ale nesvedomitý chlap Martin zväbil ju so sebou do Pešti, slubujúc jej hory, doly; že tam bude robiť, že ztratené nahradí, bude dobrý a striezlivý, odkiaľ sa len vtedy domov vráta, kým si tolko nagadzujú, že zase k freku prísť môcť budú. Čo by žena neuverila mužovi? Veď mu prisahala, veď jej polepšenie sluboval.

Darmo ju ľudia odhovárali, ona každému len to odvetila, aby sa do nich nik nestaral, že: „muž so ženou, ako deti pod stenou; hneď schlpia sa, hneď pomeria sa.“ Ona šla s ním do ďalekého sveta, do Pešti. A tam Martin svoj slub nezadržal. Korheloval tak ako doma. Marienu, upomínajúcu ho na slub jeho, mučil, strelal, bñjal.

Čo mala robiť? Čo ona vyrobila, to jej zmárnil. Stal sa úplným daromníkom, postavačom a povalačom. A ona to všetko trpeť musela, bo jakej bolo jej rady? Domov ísť sa hanbila, a čoby ešte len potom bolo bývalo z Martina? — Tak trpela biedu i ďalej aj so svojim malým synáčkom Štefanom, ktorý, ač mu rodičia žili, mohol sa právom za sirotu považovať. Keď si Mariena s úbohým synáčkom už poradiť nevedela, smilovala sa nad ňou a nad ním jedna šlachetnomyslná duša. Do najväčšej dediny Uhorska stahovala sa cez Pešť práve jedna dobre sa majúca bezdetná rodina, súc návštevou u príbuznej spomínanej šlachetnomyslenej vdovy Sabiny Vavrečkovej, a tá ju naklonila k tomu, že si malého Štefanka vzala sebou ako svoje dieťa a keď pozdejšie hodným sa stal, ani jím nenapadlo, žeby ho jako svoje vlastné dieťa neboli považovali.

Štefanko bol opatrený, Mariena ale hynula ďalej, lež hynul aj Martin!

Ten ale toto tuláctvo i tak dlho nevydržal. Zomrel v nemocnici a biedna Mariena posledné hábky zastavila v záložni na mužov pohrab.

V druhom stave súc zas, do roboty nebárs bola spôsobná, biedila tedy a hladovala, až u vrát paloty grófkky Kevichky sklesnúc dcérku porodila a biedny život zakončila.

Grófka ju dala slušne pohrobiť a o nemlhuňa jej sa starala. Slabé, útle, ale utešené bolo to decko. Grófka sa velice rada s ním zaoberala, čo ďalej, tým jej bolo milším, vďačnejším; tak jej predchodilo, jako by jej ho bol Pán Bóh poslal ku poteche, keď i tak osamelá stála na tom svete. Dieťaťko obdržalo meno pri krste svatou to, ktoré ona nosila, Kamilla. Ktokoľvek mal príležitosť vidieť grófkku s tým dieťaťkom obchodiť, každý ho tak považoval, jako by to jej vlastné bolo bývalo. Takú starostlivosť, akú ona oň znášala; takú opateru, jakej sa mu od nej za podiel do-

stávalo, len vlastné matky vlastným dietkam preukazujú. Grófka Kamilla v tom dieťati a tomu dieťaťu žila. A ono bolo tak krásne, tak nežné. Nik by nebol povedal, že na ulici videlo prvé svetlo sveta a nie v damaškových perinách jednej z týchto grófskych nádherých komnát.

Kamille sa v tom dieťati nový svet otvoril. Jaké nádeje budil v nej pohľad naň! Už nenie osamelou, jej život nenie ztratený; má tvora, pekného ľudského tvora, ktorému ho posvätiť môže. Ako sme už boli spomneli, mnohí ju za to vysmievali, ale ona bola s dieťaťkom úplne blažená. A my jej to veríme a naskrze ju za to vysmievať nebudeme. Iné čosi a iné ktosi zasluhujú vysmiať. Keď vysoké dámy zo stavu mazlia sa so psíkmi, tie pestujú, varujú, bozkávajú, do hodbavných postielok ukladajú: to je to, čo zasluhuje nielen výsmev, ale aj pokarhanie a opovrzenie. Mnohá taká dáma môže vidieť hynúť k obrazu božiemu stvoreného človeka bez toho, aby to i čo len najmieň dotklo sa jej srdca; ale jestli sa jej pinčlíkovi niečo stane, tu je už bez seba, tu omdlieva a kŕče dostáva. Pohľad na takéto neludské srdcia musí zbúriť krev v človeku, musí každého šlachetnejšieho tvora božieho hnevom zapáliť. Kamilla nebola precivilisovaná, ako sú obyčajne dámy jej druhu. Ona neubíjala nikdy prirodzené city srdca bon tónom a konvenciou. Jako cítila, tak i hovorila a jednanie svoje vôbec nie pravidlami ľudskej slušnosti a zvyku, ale ráznou vôľou a šlachetnosťou srdca upravidelňovala a sriadovala.

Tak žila si blažená svojej Kamillke. A táto rástla, zmáhala, vyvíňovala sa potešiteľne.

V zime bývala grófka vo veľmeste, v lete na paustve svojom na vidieku. —

A milú malú Kamillku všetko všade velice rado malo. Najradšej ju ale mali na vidieku gazdovské a roľnícke deti, s tými sa ona obyčajne uajlepšie bavila. Do kaštiela chodieval bohatý gazda Uhrín, bo stál v hospodárskom spojení s grófkou; i Dolského bolo tam kedy tedy vídať. Uhrín sebou dovádzal i svojho malého synka Štefana a tí dva si s Kamillou velice dobre rozumeli. Bavievali sa spolu celé dni, keď otec šiel k práci ho-

spodárskej na grófkine pole, prehánajúc sa po rozsiahlom dvore. Večer, keď otec Štefánka domov odvádzal, plakala Kamilka za ním a on za ňou srdečne. — Náklonnosť malej Kamilky k roľníckym dieťkam z počiatku nebola grófke Kamille nápadnou, ale pozdejšie, keď zkusila, že malá Kamillka mrie za roľníckymi deťmi, často svoj oblek za jích si vo hre zamieňa, v jích spoločnosti len dobre sa cíti, nemilo sa jej to dotýkalo. Do spoločnosti panských dieťok ju nútiť museli; kedykoľvek

však na ňu pozor nedali, už sa na dvor, na ulicu k roľníckym kamarátkam svojim vyšmíkla. Z počiatku sa grófka Kamilla tým tešila, že „deti sú deti, smýšľajú a činia ako deti.“ Ale tu Kamillka vyrastala, rozkvitala, v utešenú pannu sa rozvíjala a detinská jej passia ju naskrze neopúšťala, i teraz ešte viacej by bola rada na vidieku čas svoj tráviť, nežli v meste; i teraz jej Štefan Uhrín bol milším nad všetkých nádherných seladonov.

(Pokračovanie nasleduje.)

Mať moja dobrá . . .

Mať moja dobrá neraz vyplakala
nado mnou horký duše svojej prúd.
Prečo? nerekla. Asnáď, že ma mala,
jej nárek za to . . . ? Ťažko rozhodnúť.
A predsa už tá dečka súdnosť malá
len tamten by odobriť mohla súd:
veď, jak — žiaľbohu — z všedných dejín známe,
tak mnohý rodič ufá sa a potom — sklame.

Nuž vrelou slzou rusé dečka vlasy
mať dobrá moja kropievala vše.
Prečo? nerekla. Však že krušné časy
to byť musely, brieždilo sa mne;
ja badal, tušil temne: čo to asi?
a sprevádzal som žiaľ jej bedlive,
v jej lone súc — k jej oku zrak môj vzhliada,
až z oču jej do mojích zrovna slza padá . . .

Horúcou slzou zkrápala začasťo
mať rusý vlas môj, až tým zhavranel.
Prečo? nerekla. Hja, nuž strasť na stá
— jimž potroške i ja už rozumel —,
a čierny krdel jích len hustne, vzrastá . . .
Život rolnika: biedny povrheľ;
to hrdľáci, trud tam i spory v dome,
a ponad polia zas Bôh často v pokút hrome.

Vyslali chlapca: miesto pluha perom
by vraj si obnal postać života.
Otec chce ho mať vedy bohatierom, —
a mať? Ach, tá jej duše prostota
v čas, keď úsvitným brali synka šerom,
beznáročnú modlitbu šepotá,
a jakby dnešníu sejbú nebies stropy
otcovskú túžby len žehnaťby rosou kropí . . .

Ó, keď tá žena slzi a narieka,
čo vynesla zpod svojho srdca nás:
kto, kto bez techy zpred nej pouteká
a nebežal by ku nej v smútku čas!?

Má v hrudi kameň, nie srdce človeka,
kto s plačom matky nezaplače vraz;
a kto jej zazlí lásky zaslenie:
no v tom už ani zbla z človeka nenie, nenie! —

A dnes zas plače mať moja drahá,
zčasta pobiera k očiam zásteru. —
Ha! čo ti, matko? Strážca tvojho blaha
ťa prosí: nuž maj k nemu dôveru
a sdeľ sa jemu! . . . „Syn môj — tvoja snaha
a túžby, jak jätrenie k večeru
nebeské, zlo mi veštia; — s tebou rastie
ach, tuším, vidím ho — ach, i tvoje nešťastie . . .“

Moje nešťastie, vravíš? Ach, to veľa,
to skoro! veď som iba započal
žiť; ešte takmer nemám ani cieľa,
duch môj sa práve tým rozkolotal
prvý raz povyšínuv sa na kriela,
a ja bych prestať . . . a zpät k pluhu mal?
Nie, mati! moje snahy, túžby čisté;
učilas' veriť, verím v zdar jích mocne, iste!

Moje nešťastie, vravíš? prečo? jako?
Ja nešťastným byť nezaslúžene?
Veď pravda, príklady to svedčia všako,
lež nikomu zlo není súdené;
len dobrú vôľu majme. A jednako,
keď ja prišiel v svet, stálo znamenie
vraj prajné, sviatku prst ho v zore písal . . .
Či nešťastím snáď, že ma kozák zakolísal?

Moje nešťastie, vravíš? jaké? daj znať,
daj vedeť, mati, zavčas synovi:
by, keď tra bude oproti mu zastaf,
syn tvoj na skore v boj bol hotový;
jak najmladší kedys' sa znal i maznať,
lež dnes chce v boj i proti — obroví,
jak mladý Dávid . . . Otvor srdce svoje,
cheem chápať vec a stavíť drahé slzy tvoje!

„Syn, synu mój, len sám vieš, jaks' mi drahý —
ja stála na tom, abys' šťastným bol
i otec tvoj; a preto nechals' prahy,
kde mozolno — a skromný nechals' stól,
kde čierny chlieb, — kde v potu tváre ľahy
či svitá to, či keď deň zapadol . . .
len preto: bys' sa nad ten stav náš vyššej
povzniesol — od nás ďalej — ale k blahu bližšej...“

Nuž preto škola tvoja, tvoja veda —
a. Bohu vďaka, skončils' šťastlive,
si na krýdlach. Lenže, čo spať mi nedá
a maluje mi doby truchlivé,
jak počula som z mocných úst suseda,
už si sa vrhnul v ruky svodlivé,
si Slovák vraj . . . ač neznám túto snahu,
lež hovoria, že, syn mój! po tvojom je blahu!...“

Tak vrát sa, syn mój! nazpät, vrát sa, vrát sa!
mať prosí ťa, jak zrieš ju hľa v slzách.
By daromná nebola tvoja práca:
buď opatrný, mlč a nepíš . . . Ach!
veď pozri len, čo výhod tam, ká pláca! . . .
Bys' nezelel, keď z tvojích bude prach;
ty žiť, my hniť . . . Veď máš svoj um i vôľu;
lež pre tvoj nezdar beda nám sniť i tam dolu...“

V tom zaplakala. A ja dumal v tichu.
Ha! čítať mám tej drahej rosy pád
a zchvievať sa čo steblo v tomto vzdychu? —
Ó, mati! už viem, odkiaľ jaký had
ti zboril pokľud a odiaty v pýchu
poukázal na rajský zrady sad;
ty poznávam pokyn diabla, ktorý znori
čo lev okolo a v sieť duše matiek kori . . .

Ja viem, čo tam na kliatej onej strane:
tam hromadia sa vaše onepzlé,
ač k záľube jích tváre zmaľované,
čo avšak vánkom pravdy vyplzne,
že zjavia sa v nahote draci, sane,
a vychrlí sa pod zrak všetko zlé; —
v tom hne sa základ, sprášti palác slávy
a skalie zrady na jích pyšné shrkne hlavy.

Učilas' veriť v Boha: — tam ho neni;
učilas' cnosti: — tam však holota;
že v pokore sklad dobra uložený,
si riekala: — tam ale vztekľota
sa nadýma sfa satan vyláčený;
kázalas' skromnosť: tam však života
hýrivá rozkoš, besy . . . púšte modly . . .
Nie radšej v cnostnej biede, než v takom pohodlí?

Na tejto strane, kam ja volil cestu,
je krušno, pravda. Ale nevinnosť
i tá nebeská hľa musela k miestu,
kde kríž i smrť: bo pravdy zmužilosť
podstúpiť dáva ľahko i nerest tú;
na žití nič — na pravde iba dosť;
a každé vykúpenie iba v smrti:
zo zôr — nuž z krve rodí sa sviť, čo tmy zdrtí!

Kde krivda tlačí, tam i moje údy,
bo tam pod krivdou pravda stiesnená;
a snahy naše, nad nimiž Bôh súdi: —
by krivda už raz bola svržená
preč z ňadier pravdy . . . Nuž u totých ľudí
tá snaha hľa to peklo znamená,
tá snaha: svetlo pravde a trón právu — —
za to drtia vztýčenú z nížin každú hlavu.

Som Slovák, áno. Keďš' ty mojou mati,
ani nemožno je mi iným byť;
len skrze teba ctím i rod mój zlatý,
bo nectiac ten, i teba zhanobíť
bych musel . . . či to potom nie syn kliaty?
Nuž tým snahám i ďalej dovoľ žiť;
nech nemýli ťa podlé blábolenie;
tvoj syn snáh skvelých vztýčil prapor v božom mene.

Nuž nechže kráča. Ver, Bôh koná správu
i nad tou púťou; syn tvoj nezhyne.
Zmučená pravda príjde raz v oslavu,
a bude dobre — celej rodine . . .
Ja klaknul a — mať? ruky mi na hlavu
trasúce vzniesla . . . „Vstaň, v tej príčine
fa utvrď Bôh! Choď z rodičovho hniezda
čo vtáča odrastlé . . . tvoj vodič — stála hviezda!“

Hviezdoslav.

Preč z vlasti!

Obrázok z najnovších dejov Uhorska.

Čím širší názor má niekto, čím širší kruh
zaujímajú jeho známosti, myšlienky a city:
tým viac možnosti je u neho k duševným
otrasom, tým viac príležitosti má nešťastným
človekom byť. Porovnajte na príklad muža
v službe ideí postaveného s tým, čo nemá
túžby, nemá myšlienky, ktorá presahovala by
jeho každodenné potreby. Prídu chvíle, a často

trvalé, že tamten, oplývajúc prostriedkami
ľahkého živobytia, storáz nešťastnejším bude,
než tento pri svojej suchej skybe čierneho
chleba.

Čím počiatočnejší teda stav, tým šťastnejší
človek.

Ja sám, ač neunavil som sa ešte v živote,
zebych po takom odpočinku túžil, pamätám

sa na dni a noci, v ktorých, otrášený vo vnútri svojim, sníval som o bydle najpočiatočnejších ľudí, o pralese, v jehož stínoch, hlavu na kvety bujného rastlínstva skloniac, od hluku sveta vzdialený myslel som najšť svoje úplné blaho.

A predsa nenie snáď správne osnovaná určítba v mojich úvodných riadkoch. Čím hlbšie srdce má niekto, tým viac možnosti je u neho k duševným otrasom, tým viac príležitosti má nešťastným človekom byť. Tak. Tak je to aspoň podľa môjho ponímania. Zdanlivá alebo snáď rovná protimluva, ktorá je v tomto tvrdení obsažená, tým nezvratnejšou robí pravdivosť jeho. Blaho a protiva jeho — menujme ho nešťastím — vo vnútri človeka tým samým žlabom sa rozteká. Keď máš srdce, ktoré rozprúďa ti radosťou dojmy rozličné, tak neubrániš sa, žeby sa ťa bôľne nedotkly veci, akých si väčšina ľudstva ani nepovšimne.

Tak, veru tak.

Že aj človek v bežnom smysle nevzdelaný vedie veľké duševné zápasy, o tom v hlavných ťahoch nakreslím vám, drahí čitatelia, malý obrázok.

Zajdeme si do Šariša, ta k rodákovi, bratom svojim, s ktorými — ani čoby nás Slovákov desaťkrát tri milióny bolo — tak málo sa poznáme. Náš národný život nenie ešte vzkriesený na celej čiare Slovenska; práve so svojimi bratmi Šarišami nestojíme ešte v žiadnom duševnom styku: a predsa, ironio nad hlavou našich ubjčov sa šklebiaca! keď po prvýraz hnul sa Slováč, v Šariši to bolo, Šarišan spáchal „nevernosť“ naproti vlasti.

A čo sa stalo? Najbližšie bydlie k ríši veľikého cára, zapredal sa snáď hroznému Rusovi? Nie! sťahuje sa preč z vlasti, preč z Evropy, do Ameriky.

Nešťastná brat moja, ja odvolávam výraz, ktorého som proti tebe použil. Krok tvoj nieje nevernosťou naproti vlasti. Slováč od tisíc a mnoho rokov, v šťastí či v nešťastí, srastnutý bol s touto zemou, s touto svojou praotčinou. Že teraz po mnohých a tisícich rokoch v hrudi s bôľom, v oku so slzou berie palicu a odchodí do ďalekého, neznámeho sveta — je to jeho vina? Jeho vina je to,

že v katechizme vlastenečtvom prekypujúceho Maďara milovanie vlasti tolko znamená, čo ožobráčenie občianstva?

V oktobri a či počiatkom novembra minulej jasene bolo, že obec K.... stala sa strediskom s myšlienkou vystahovania sa zaoberaujúcich Šarišanov. Čo jim niečo zostalo po exekútoroch, to si už zpeňazili, záležitosti akékoľvek usporiadali, slovom všetko bolo hotové k ceste.

Svitnul k odchodu ustanovený deň, nedela, sviatok boží. Účastníci smutnej výpravy shromazdili sa v K...., kde týmto cieľom zvláštne služby božie mali byť v chráme vybavované.

Posledný deň vo vlasti! Aká to mohla byť noc pre ľudí k tomuto odvážnemu kroku donútených, po nejj tento deň svitnul!

Sotva začalo sa brieždiť, keď na konci dediny zjavila sa postava mládencu, s ovesenou hlavou zamysleno kráčajúceho. Šiel z nohy na nohu, až zastal na kopci, ktorý sa nad dedinou pnul. Slnce ešte nevyšlo, len plamenné zore rozlievaly svoju žiaru; okolie ešte tiché bolo, len v blízkej hore hvizd vtáctva vítal nové ráno jasenné.

Mládenc obzrel sa po okolí a stislo sa mu srdce; lebo tak krásnym, k duši jeho prirasteným nikdy sa mu nevidelo. Z dialky, zpoza hory zaznel akýsi nejasný, tiahly hlas, a jemu sa zdalo, že to na neho volá niektorý z tam bývajúcich vrstovníkov, aby nešiel, aby len zostal. Ach, a všetky tieto dojmy, ač samy stačily by zadlaviť mladé, nevyhorené ešte srdce, čože sú pomerne k tým, jichž hryzením bol vlastne teraz sem dohnaný!... Pozrel na dedinku, na rodište svoje i svojich otcov, a tam predstavila sa mu v duchu v biednej diere vetchej chalupky starena, jejž mutného oka pohľad on nemôže vydržať.

Mládenc — menujme ho Gregorom — svojimi rodinnými svazky totiž nútený bol tiež pripojiť sa k tým, čo zanechať mali Šariš, so Šarišom Uhorsko, s Uhorskom vlast. Od otca, matere a mladšieho brata nemohol sa odtrhnúť. Ale k rodinke prináležala ešte aj stará mať, starenka jednou nohou v hrobe postavená, ktorú nebolo možno pojať na takú cestu. Okolnosť táto zväčšovala trpkosti ubohej rodinky. Mala tu zostať a dočkať sa úplnej

zkazy, či ísť za prostriedkami ratovania sa a odtrhnúť sa od svojho pomoci potrebného člena?

Gregor, miláčok starej matky, najväčšmi cítil farchu toho, že ju opustíť majú. Acpráve účastným bol od najútlejšieho svojho detinstva laskavosti zo strany vlastnej matere, predsa bol on chovancom starenkiným a pod jej vedením, jej zbožnosťou a citom napájané stalo sa mu srdce vzdeleným, vnímavým. Laskavosť starej matky hlboko mu bola vštípená jak v pamäti, tak v srdci. Za detinstva ho na rukách nosila, poučala, spievala mu, poviedky vyprávala, a keď vyrástol, zmohutnel a ona oslábla, ochraňovala ho, radou svojou riadila mu každý krok. Keď posledné časy na vidom-och začala chradnúť, nieraz s výrazom blaha hovorievala: „Spokojne privrem naposledy oči, lebo viem, že mi Gregor bude stáť nad hlavou, aby mi jich zatlačil.“

A ozvena týchto slov rozrývala teraz vnukovu dušu. Poslednej žiadosti starenkinej, ktorej tolko bol povinný, nebude v stave uposlúchnuť! A kde má istoty aj ohľadom toho, či nepotrebovala by ešte jeho pomoci, či nebudú od milosrdenstva ľudí závislé jej zbývajúce dni?

Ozaj má zostať pri nej a či rodičov sprevádzať?! Takto spieraly sa mu povinnosti jedna druhej. . . . Otec je slabý, chorľavý, či v stave bude živiť v tom neznámom svete možnou prácou svojích rúk ženu a nedorastnutého ešte syna? Nie, nie! bez Gregora nemôžu odísť.

Takýmito myšlienkami trápený blúdil potom a horou. Ale od svitu je už ďaleko; slnce vysoko vystúpilo. Práve počuje zvon, schytí sa a chvátá do dediny. Cestu hľadať nemá času ani vôle, ide jarkom, trnám, ako ho oči vedú. A keď ho v spechaní zaškriabne trn, nebolí ho to, lebo vie, že čo chvíľa milé bolo by mu ešte aj trňa z otcovskej zeme.

Keď došiel do dediny, tam v celých zástupoch hromadilo sa ľudstvo pred kostolom. Jedni žiadali si pomodliť sa naposledy s priateľmi, ktorých viac nevidia, iní zase, trebars do kostola ani nemienili ísť, popásť chceli oči na nevídanom divadle. „More,“ „ďaleký svet“ byly slová, ktoré si ľudia z úst do úst podávali.

Gregor už pri samých dverach chrámových našiel svojich rodičov. Tam bola aj starenka, ktorá potom o jeho plece opretá vnišla do kostola.

Spev doznieval, kňaz vystupoval na kazateľnu a rozplakalo sa celé shromaždenie. Neprerieknul síce ešte ani slova, ale slzy, ktoré pri vystúpení zalialy mu oči, pohly k plaču obecenstvo. Len keď tíchnuť začal prvý nával bólného pohnutia, jal sa slova a líčil, jak smutné je to, keď pracovitý, pred niekoľkými rokami ešte majetný ľud dostane sa ta, že svojich známych, priateľov, po otcoch zdedené obydlie, vlasť a všetko, všetko opustíť a do ďalekých, neznámych končín sveta odísť musí pojsť si výživu. Ale premáhal sa šlachetný kňaz, sdržoval sa slov, aké sa mu z pohnutej duše tisly, sdržoval sa jich, aby utíšily sa mysel a city poslucháčstva. Pripomenúc záhadnú budúcnosť, ktorá vystaňovalcov v onej čiastke sveta očakáva, poukázal na vieru v Boha, ktorá jich sprevádzať bude a ktorej sa práve v tom svete cudzieho kvasu nesmú vzdaf. Záverečne vrúcou modlitbou prímľúval sa k Hospodinu za jich požehnanie.

Zaznel ešte prenikavý spev, shromaždenie s vyplakanými očima hrnulo sa von, aby pred kostolom nasledovalo posledné, bólné líčenie.

Gregor pozrel po zástupe, videl dotklivé výjavy a predsa nevedel sa sprostit presvedčenia, že jeho ból je tu najväčší. Nemo tísnuť k sebe vetché údy starenky, ani plakať ani preriecť nebol v stave.

V tom od boku zavesí sa mu na krk dievča, rozpláče sa bólna, prenikavo, že len nesúvislé slová: „láska... srdce... odchod... koniec všetkému,“ vypravila zo seba článkovitejším hlasom.

Gregor zmeravel. Bol si on povedomý už dávnejšie jedného mohutného citu; ale, acpráve ukryvanie sa s ním len-len že nerozdrtilo mu chvíľami hrudť, robil si násilie a tajil sa s ním temer sám pred sebou. Lebo neveril, žeby on, do sveta chystajúci sa bedár, mohol vzbudiť súcit dievčata, jež otec je tohto času ešte ozaj majetným človekom v dedine.

Nevdojak pritísnul ruku dievčiny k srdcu svojmu, potom ale ovesil hlavu, urobil posúnok, ako že sa všetkého vzdáva, ustúpil a

pripojil sa so svojimi rodičmi k odchádzajú-
cemu zástupu.

Nábožnú pieseň spievajúc vychodili z de-
diny. Opodiaľ šlo za nimi niekoľko vozov.

Gregor, ponevác jich starinka nevládala
vyprevádzať, ohliadnul sa ešte z konca de-
diny. Pred kostolom, na mieste, kde sa roz-
išli, stálo ešte aj dievča.

A mládenec ako polomrtvý potácal sa za
zástupom.

Behom mesiaca decembra písaly potom
amerikánske noviny, že poldruha sta uhor-
ských občanov vysťahovalo sa do Spojených
štátov novú vlasť si hľadať.

O vlasťi, v ktorej všetko utratili, aj za
oceánom zbožne hovorili. Neúrodou posled-
ných rokov prikrývali opravdové príčiny svojho
vysťahovania sa.

Šlachetné duše!

B. Tatraň.

Kritické listy.

I.

Drahý bratku! Prijímam tvoj návrh! Tre-
bars necítim v sebe dosť sily a sviežosti k ná-
ležitému objasneniu tých vecí, ktorých vy-
jasnenie by tak žiaducné bolo. A preto odpusti,
keď nezadržím sľúbený program, ale v listoch
mojich zabrdnem i do iných predmetov. Nechaj
ma teda besedovať tak od srdca k srdcu!
Mnohí hovoria, že tá prísna systematickosť
nemecká, ktorá všetko podelila na kategórie,
jako kramár do priecinkov, zadŕža ducha vo
vzletu! Možno! Tejto chyby sa iste nedopustím
a pojednávať budem o veci voľne a svobodne.

Moje myšlienky o aesthetike shodujú sa
celkom s tvojimi. Ja tiež hovorím z pre-
svedčenia, že suché ultra-vedecké pojedná-
vanie neprospeje, ba škodí. Avšak celkovité
ignorovanie veľkých a vždy pravdivých zásad,
klonenie sa naturalismu a odhadzovanie už
ustálených pojmov, vedie tiež na mýlne cesty.
Pravda, že národná pieseň povstane bez po-
moci aesthetiky, a predsa je aestheticky krásna
— ale za to, že slávik spieva bez nôt, mali
by sme my ľudia spáliť všetky partitúry?

Krásna podmienka a základ každého ume-
leckého diela zostane zatiaľ puhyň pochopom,
zakiaľ sa nezjaví v celosti a dokonale! Ona
sa musí ukázať. Ukázanie toto deje sa vo
forme. A to je objektívna krása. Ponevác ale
k prejatiu krásneho potrebná je istá osobná
súčasť, istá príprava a vlasťnosť nášho ducha:
tak musíme uznať aj subjektívnu krásu. Na
šťastie sú pravidlá a nezlomné vysoké zákony,
ktoré určujú absolutne, čo je krása. Beda by
bolo umeniam, keby stála triviálna sada:

„komu hus a komu prasa“ aj v svatých sie-
ňach opravdového umenia! Ony by sa pre-
menily na čínsky kiosk, bez radu a skladu,
na pestrý kaleidoskop, jehož vnútro má v sebe
skielka a črepy.

Myslenie, vôľa a cit — tieto tri hlavné
činnosti duše ľudskej sú základom aestheti-
ckého ponímania vecí, bárs ten posledný pre-
važne králi v rajských poliach krásy a dobra;
nad poliami tymito klenie sa jasné nebo pravdy.
Harmonia týchto troch pochopov stvorila
umenie, umelecké diela. Ony šumia v dielni
sochára a maliara, ony svieta z fantázie skla-
datela a básnika.

Načo toto všetko píšem, keď je to vše-
obecne známo? Nuž píšem to pre seba, teba
i nás! Nemôže poškodiť, keď si častejšie pri-
pomíname tie večne mladé pravdy. Vystríhajú
nás ony od zablúdenia na cesty kľzké a ľahké.
Dnes sa tnoľia ľudia za efektom, za ľahkým
blískom — prkná divadelné slúza operettám
a travestiam, orchestry shladávajú kriklavé
píšťale a bubny, poesía fušuje do remesla
sochárom, keď vraví o ženskej kráske, sochár-
stvo stúpa do krajnň poesie, chtiác do mra-
mora vbíť immaterialné idey, maliarstvo ho-
dilo sa na realistickú postaf, a verne vy-
obrazená šata, do podrobností prevedená cha-
trnosť obdivuje sa jako štava všetkého ume-
lectva! Pri takýchto okolnostach nenie zby-
točným, zopakovať si prastaré učenia o *красе*
z: *красе*, ktoré sa vyvinulo pod šťastným
neboň Hellady.

Bože mój, objem týchto listov nedovolí
mi poukázaf na mnohé zablúdenia dnešného

umenia, ktoré nosí pečať povrchného semitizmu, zakorenivšieho sa tak hlboko do nášho života. Spomeniem len ku pr. jako sa dnes stavia. O stavbách, slúžiacich ľudskej potrebe telesnej, ani mnoho nemožno hovoriť. Sú to kasárne, sú to štvorhrany s dierami vo fronte. Sú to uniformovaní väzni, jeden jako druhý smutný, smutnejší, najsmutnejší. Kdes' ty, krásna stavba grécka? Gréci i do svojich súkromných domov niesli pochop krásy a harmonie. Nás tlačí potreba a utilita! Čím viac priečinkov, od ktorých sa platí bytné. Zmizol ľahko sa pnúci stĺp, naši architekti experimentujú dnes so všetkými možnými stĺpmi, experimentujú udatne, len jedno nebadaf: pravý pokrok, pravé tvorenie! Predstavme si grécky chrám: všetko harmonia, všetko krása. Stĺp (obraz to stromu) je nosičom farchy. Jak velebne vyplňuje on svoju úlohu. Celý chrám je zvýšený, vedú k nemu šire schody. Front chrámu složený je na rade stĺpov. Každý stĺp má podstavec! Pravidelné conelluri, dohora zúžené, fahajú nevdojak oko naše hore, ta hore ku kapitalu, záhlavni stĺpu. Na záhlavni leží ľahunko architrav, nad ním fris, okráslený polovypuklými rezbami, pravými to pokladmi výtvarného umenia. Po oboch bokoch stĺp pri stĺpe — všetko tak jasné, tak priehľadné.

Kresťanstvo stvorilo gothický stýl, zodpovedajúci asketickým, nesmyseľným jeho zásadám. Čistá gothika je dnes veľmi zriedkavý úkaz. Nakazená je tiež jakýmsi cifrovným smerom. Avšak architektúra, voľačo stáleho a vzdorujúceho okamžitým vrtochám časovým, je ešte zachovalá proti ostatným umeniam. Velikí umelci žili v našich ešte časiach, ktorí sa vrátili k starým večne krásnym gréckym formám. Tak mníchovská pinakotheka, berlínske museum, chrám Teseusa vo Viedni, ba aj front maďarského musea v Pešti sú stavby, ktoré uspokojia myseľ človeka, pozdvihnú dušu a vpraví ju v harmoniu krásy. Poďme ale k poesii, ktorá nám obom niečo bližšie leží. Tam najdeme veľmi smutné zjavy.

Homer stal sa veštcem svojho národa. Alexander Veľký nosil ho sebou na bezpočetných svojich výpravách, a národ pozdvihol prosté jeho spevy skoro na dogmata. Dogmata spieval Homer, dogmata žitia a bytia svojho

národa. Z neho povstal, v ňom žil, načúval tlkot jeho tepny, tok krve a trasenie srdca. Skrze svoj národ a pochopenie svojho národa stal sa básnikom sveta. Tak jako sochár stane sa slavným sochárom utvorením jednotlivých konkrétnych diel, a nie asnaď učenou pertraktáciou o sochárstve, tak povstávajú svetoví, veľkí básnici nie vnorením sa do kosmopolitických všeobecností, ale iba z konkrétneho svojstva, ktoré pochopili a vedeli umelecky znázorniť.

V tomto ohlade, myslím, hreší sa v múroch mesta i mimo nich. Toto prísne spojenie s národom, potrebné k vyvedeniu umeleckého diela, drží sa dnes za prekonané stanovisko. Niet potom divu, že povstávajú svetoví poeti, o ktorých ale svet málo, lebo nič nevie.

Človek sa až usmeje, keď číta Shakespearovu drámu, v nejž sa česká zem predstavuje, jakoby ležala pri mori. A predsa niet tu tak veľkej príčiny k úsmevu. Slovo „Česko“ je u tohoto veľkého dramaturga len náhoda, on básni pre svoj anglický národ, a ponevác je on Angličan skrz naskrz, jakoby maly chybet v jeho tvoreniach lode, prístavy a vôbec istý morský vzduch, ktorý previeva zem i život britanský! Tá veľká geografická chyba je len maličkostou proti veľkej enosti básnikovej: proti vernosti ku sebe, svojmu národu, svojmu svojstvu. Básnik, ktorý bol v stave nadobudnúť si hlbokú známosť rímskej historie, aká zrkadlí sa z „Caesara“ a „Antoniusa a Cleopatry,“ mohol si veľmi ľahko nadobudnúť toľko geografickej známosťi, aby bol mohol poznať polohu českej zeme. Ale jeho mohutný národný duch prezrel kamienček pre obrovské balvány svojich myšlienok! Pravda, treba tu poznamenať, že čo je slobodno kráľovi, ešte nemusí byť oprávnené u domkára.

Mohol bych viac príkladov uviesť, jak úzke sú spojivá, ktoré sväzujú veľkých básnikov s jích ľuďom, krajom, jedným slovom s jích svojstvom a bytom. Puškin hovorí vo svojom arcidiele „Eugenovi Oneginovi,“ že píše historiú ruskej rodiny. A veru hovorí pravdu! Jednoduchá historka rodiny urobila z neho svetového poetu; nedávno som čítal maďarské pojednanie o tomto románe vo ver-

soch, v ktorom sa môj milý Maďar ide roztopiť v chválach, a je celý oheň, celý zápal! A predsa je známa nenávisť maďarská proti ruskému národu.

Nechcem s týmto asnaď chváliť úzkoprsosť, ktorá by spokojila sa len so svojstvom tak, žeby všetko ostatnie zahodila! Do takých výstredností nepustí sa žiadna, opravdove umelecká príroda. Ale že dnešnie svetáctvo v poesii,

násilné vrhovanie cudzoty, odvrhnutie sa od vlastnej pôdy vedie k osudnému zablúdeniu, to by som ti, brat môj, dokázal, jestli uznáš za hodné, niekoľko poznámok napísať na tieto moje skromné myšlienky. Nuž tedy rozmýšľaj. Myšlienka plodí myšlienku. Nech teda udre kremeň do ocele! Jestli som ja ale len piesočník, darmo bude tvoja ocel biť.

Miloslav.

Anthropologické úvahy.

Určitosť v rôznostach ľudských plemien.

Dľa Karola Rosenkranza, K. V. Zapa a iných P. II.

III. Biele plemeno.

Toto plemeno menuje sa kaukazským, aj indoeuropejským; kaukazským preto, že tu bolo od pradávna sídlo, kolíska bieleho plemena. Až doteraz prebývajú tu najkrajší ľudia bielej pleti, známi pod menom Čerkesov a Gruzíncov. Indoeuropejským ale sa menuje z tej príčiny, že tadiaľto tiahli národy čelade indickej z Asie do Európy, kde sa aj trvácne osadili, jako Pelasgovia, Kelti, Latináci, Germáni a Slovania. Kaukaz (Kuhkasas) je pohorie, ktoré východ od západu delí, tadiaľto tedy sťahovali sa národy od himalajského pohoria, popri Taurusi k Čiernemu moru.

Fysické znácky tohoto plemena sú nasledujúce: Leb je jemno sklopený, čelná kosť stojí rovnobežne s kosťou chrbtovou, taktiež i kosť nosová. Víčka a obočia tvoria s nosom rovný uhol; zuby stoja kolmo na sebe, čím sa výraz smyseľnosti žuvacích nástrojov stiera, vôbec je tvar obličaja krásny. Barva pleti je biela, s viac lebo menej presvitajúcou červeňnosťou. Vlasy sú prosté, mäkké a rozmanitéj barvy. Dokonalosť plemena tohoto záleží v tom, že je v ňom jednostrannosť iných plemien premožená. A jako už sama podoba takýto harmonický útvar dokazuje, tak ju objavuje aj duševnia sklonnosť. Nepokojná pohyblivosť a ľahostajná zrehlosť, nesmierna rozťažnosť ako pedantická stiahnutosť, ľahký pôžitokomnosť a duševnia odvislosť od budúcnosti tu v neprestajnom postupu z predošlosti.

Človek neabstrahujúci tu ani

od predošlosti ani od budúcnosti, žije v skutočnej, významnej a obsahuplnej prítomnosti. A tak hľa je toto plemeno korunou ľudského rodu.

a) Ind, homo indicus, predstavuje tu ethiopské plemeno a s ním prítomnosť, ale nie ako surovú žiadosť, ale ako plnosť snívavej, elastickej (pružnej) prírody a historie, ktorú obrazotvornosť v dobrodružných obrazoch roztápa.

b) Semiti, homo arabs, ukazujú mimoriadny smysel pre predošlosť, menovite Izraeliti; u Arabov nie len rodokmen ľudí, ale aj koní alebo fáv zachovávaný býva pevne v pamäti.

c) V európskych kmenoch kaukazského plemena javí sa silná snaha a túžba po budúcnosti, oni sa usilujú svoje dejstvosťovanie, svoj život, svoje blaho a slávu zabezpečiť, a preto hybe nimi ustavične myšlienka zdokonalit a polepšiť svoj stav. Neide tu len o materiálne postavenie človeka, ale aj o jeho všestranný rozvoj, a v tomto o vyšší, velebnejší život, o život slavný!

Kaukazské alebo indoeuropejské plemä ľudstva je to plemeno, ktoré ako je fysicky najkrajšie ustrojené, tak aj duševne všetky ostatné plemena mohútnosťou svojho ducha a genia ďaleko prevyšuje. Už Gréci a Rimania vyznačili sa svojou zvláštnou kultúrou a vľvali mocne na celý jim známy svet, oni boli v pravde historickými národami, lebo u nich vystúpila vo vekoch predkresťan-

ských najvyššie idea vznešeného, duševného, mravného a čistoludského života, ktorá s kresťanstvom tým ďalej pokročila, že ono učí a požaduje Bohu podobný život, ktorý živo, dokonále a nezmazateľne predstavený máme v Kristu, slavno dokázanom a dosvedčenom Bohosynnu. Čo sa krom týchto národov, mimo Židov, Egypťanov, Peršanov, Feničanov a Assírov dialo, ledvy zasluhuje meno historie, lebo surové a ukrutné výboje nezasluhujú toho mena!

U Grékov, Rimanov a Židov vystupuje najprv vedomie a pocit ľudskej hodnosti, všade inde značí iba fyzickú moc majúci, alebo vládu občanskú prevádzajúci dačo, ostatní sú nástroje despotu a otroci. A hľa i u týchto jaký blud zaujal duchov, iba Gréci a Rimania alebo Židia mali byť v pravde ľudmi, iní ale jim podriadené tvory, nástroje vôle jejích, len k tomu, aby v službe jejích postavení súc, oslávili a osladili život jejích. Už tu nachodíme hriješnu, ľudstvo urážajúcu plemennú pýchu, ktorá iných za nič nemá, teda sebeckto v najvyššom stupni, ktoré voždy na to ukazuje, že človek nevydobył sa z moci zvieračských pudov a žiadostí, že nedospel k idei čistej ľudskosti, ktorá ho činí podobným Bohu zo strany jeho duševnej, duševnosť aj u iných uctívajúcej povahy. Duch kresťanský a pocit dôstojnosti všetkých ľudí zavrhuje a odsudzuje takéto sebeckto a z neho pochodiacu neohraničenú pýchu. Tu volá kresťanstvo: „Miluj bližného svojho, ktorým ti je každý človek bez ohľadu na rod, stav, pohlavie, vek, náboženstvo a domnelú vzdelanosť, jako seba samého.“ „Čo chceš, aby tebe iní ľudia činili, to i ty čini jim.“

Kresťanský človek, preniknutý svätým citom spravodlivosti k ľudstvu, nedovoľuje cudzími plemenami, kmeny a národami pohrdáť a jich znevažovať, on zakazuje a bráni jak vraždu telesnú, tak aj vraždu duchovnú — jemu sa už nenávisť podobá vražde!

My v nástupstve tohoto hájime i ľudský dôstojnosť cudzých plemien, lebo jich Bôh stvoril jako i nás, sformoval jich síce zovnútorne trochu inak, ale dal jim ducha nesmrteľného jako i nám. Ten duch je pravda ešte málo a chatrne v nich rozvinutý, ale práve to ukladá

indoeuropejskému, dávno pokresťanému plemenu svätú povinnosť, vysielaf k iným plemenám a národom missionárov, aby týmto vo tmách pohanských ešte väziacim a v tóni smrti sediacim rodom, ktorí Stvoriteľa svojho a seba v pravde ešte neznajú, i život nemravný a hriješny, a preto človeka nedôstojný vedú; hlásali nekonečnú milosť božiu v Kristu Ježiši a volali k nim neprestajne: „Ako ľudia, ako najvyšší tvor boží na zemi, nesmiete to veriť čo posial veríte, lebo to je hrozný blud a urážanie pravého Boha; ale ani nesmiete tak žiť ako žijete, biedne, hriješne, neludsky, horšie od zvierat, lebo takto by ste boli nešťastnejší od tých nerozumných tvorov, a Bôh by vás po zavrnutí jeho milosti nechal kráčať k časnému i večnému zahynutiu!“

„Prebuďte sa, plemena, prebuďte sa, národy! uverte v Krista, ktorého vám zvestujeme, a On nielen opravdivých ľudí z vás utvorí, ale vás i v dieťky božie premení. Vy Černoši, vy Žltobarví, vy Brunatní, vy Medenní, vy, ktoríkoľvek sa od Bielych barvou, podobou a nízkou vzdelanosťou delíte, budete ako tí posial nad vás povýšení Bieli, šťastní, slávni a Bohu milí, lebo celý váš život sa živým kresťanstvom nekonečne povznesie, zvelebí a udôstojní! Viera v Boha pravdivého, viera v život večný, viera v obraz boží, na ktorý stvoril Bôh dušu vašu, viera v milosť božiu, ktorá vám v Kristu odpúšfa všetky vaše predošlé hriechy, pravda, spravodlivosť a láska kresťanská, vo všetkých pomeroch vášho života ustavične prechovávaná a prevádzaná: pomôže vám k dôstoju, šťastiu a blahu, o ňomž sa vám posial nesnívalo, to vás spasí!“

A veru iba kresťanstvo pravdivé, rydzé, bohoživot hlásajúce, môže ľudstvo vo všetkých plemenách z jeho nízkosti pozdvihnúť, v jeho nesličnosti okrášliť, v jeho surovosti a nemravnosti sošlachtíť, z jeho ztročiloosti vymaniť, z jeho nekonečných bied a nerestí vysvobodíť, k opravdivéj osvete a vzdelanosti ho povzniesť a takto ho šťastným, spokojným a slavným v každom ohľade učiniť! Ono dopomôže k tomu, že ostatné už pokresťanené ľudstvo Europy a iných čiastok sveta za týchto svojich inoplemenných bratov nebude mať prí-

činy viacej hanbiť sa, ale bude jich sťa bratov i po vyššej kultúre k srdcu svojmu vinúť.

To je jediná podmienka sošlachtenia cudzích plemien ľudstva a k vzbudeniu i prechovávanu v nich slavného duchoživota, keď že sami zo seba k ničomu prijsť nemohli, bo jejich náboženstva boli v ohlade tomto malomocné, daktoré práve prekážajúce každú vyššiu vzdelanosť. Ani Ind, ani Peršan, ani Arab, ani Turek, ba ani Izraelita pri svojom talmudistickom židovstve, v ničom nepokročili; národy také vedia iba mammonu hľadať, surove nad inými vladáriť, telesné rozkoše požívať a nič viacej. Ale kamkoľvek došlo rydzé kresťanstvo a prijaté bolo živou vierou, tam ono znovuzrodilo národ, obživilo ho duchom nehyňúcim, k neustálej dokonalejšiu kráčajúcim a spasilo ho, lebo mu dalo ustanovizne kresťanské, bez nichž nemôže sa dať blahý a slavný život národov. A preto všetky tie národy, ktoré sa kresťanským zásadám protivia, nikdy naplnenia svojho určenia a svojich ľud-

stvu neprajných tužieb nedoju! Kresťanstvo ostane už po svojej historickej epochálnosti a po všetkej ľudstvo si podmanujúcej moci ducha na veki znovurodiacou, životodajnou silou ducha a dvihačom všeho vznešeného a požeňnaného úsilia v ľudstve!

Mali by sme už podrobne charakterisovat všetky europejské národy, ale ponevác je to práca veľké študium požadujúca, i nadmier by zrástlo tým toto pojednanie naše, musíme sa obmedziť na aforistické kresby a do povahy vziať iba tri hlavné europejské kmeny, ktoré sú nosičmi terajšej europejskej kultúry, podrobne teda len významnejšie zvláštnosti národov, k týmto kmenom patriacich podotkneme, na potvrdenie tých hlavných rysov, ktoré k opisu preslávených kmenov podáme. Rozoznávame pak tri veľké už posiaľ v historii a v plynucom živote sa preslávilšie kmeny, a síce kmen germánsky, románsky a slovanský.

(Pokračovanie nasleduje.)

Synovi.

Chvála Bohu! večerný je čas.
Ubudlo i dneškom biedy zas.
Dnu samotná sviečka plápolá:
Von tmavá noc leží do kola.
Čo tak dlho, synku milý, bdieš?
Postielku máš postlanú už, vieš:
Složiac rúčky pomodli sa, synu,
Vzdýchni vrúene k Bohu, Hospodinu.

Vidiš: ja som biedny poet, vieš:
Mnoho po mne dedič nebudeš;
Poctivé mám meno, viac tu niet:
Ach a na to málo drží svet.
Preto srdce ti zošľachťujem,
A pobožnosť, cnosť v ňom pestujem:
Složiac rúčky pomodli sa, synu,
Vzdýchni vrúene k Bohu, Hospodinu.

Biednym drahý poklad je viera,
Z nej zmužilosť, nádej vyviera:
A jim, kým neidú do neba,
Voždy trpeť a úfat treba!
Ó kiežby som i ja viere žil,
Ňou sa posilňoval a tešil:
Složiac rúčky pomodli sa, synu,
Vzdýchni vrúene k Bohu, Hospodinu.

Keď z hravého druhov fa kola
Možno skoro práca odvolá,
Ty nástrojom budeš cudziemu,
Človeku to zlému, krutému!
Balzam viery v ťažkom tom boji
Nech ti rany tajné zahojí:
Složiac rúčky pomodli sa, synu,
Vzdýchni vrúene k Bohu, Hospodinu.

Keď zas hľadeť budeš na nerest,
Čo poctivosť musí v svete niesť:
Budeš na cnosť zriecť pošliapanú
A na zlosť, nepravosť vzývanú.
Keď zkusíš, že hlupák v ráji je:
Nech ti vierou srdce okreje:
Složiac rúčky pomodli sa, synu,
Vzdýchni vrúene k Bohu, Hospodinu.

Keď odrastieš a otcovskú zem
Vidiš, ako cudzí berie v plen;
Jako sa on po nej prestiera
A syn vlastný sa poneviera:
Teš sa slovom božim v smútku tom:
„Pútnici sme na svete božom!“
Složiac rúčky pomodli sa, synu,
Vzdýchni vrúene k Bohu, Hospodinu.

Ó dúfajže, dúfaj v lepšiu vlasť!
Kde vífazstvo žne cnosť, večnú slasť:
Bo ináč fa los tvoj a zem tá
Reptať proti Bohu naučia.

Chodievaj si v nebi snov svojich,
Na cestu tu máš bozk per mojích:
Složiac rúčky pomodlils' sa, synu,
Vzdýchols' vrúčne k Bohu, Hospodinu!

(*Ján Arany.*) Preložil *M. Dumný.*

Pomluvy.

Veselohra v troch jednaniach.

OSOBY:

Herkules Silný, bohatý súkromník.

Sabinka, jeho manželka.

Dolinská, tejto sesternica.

Pani **Štebetková**.

Mastičkár.

Fruška, jeho manželka.

Veselý.

Suchodolský.

Všetečka.

Michal.

Janko.

Kunigunda.

Prvé jednanie.

(Veľká svetlica, upravená náradím, prezradzujúcim majetnosť domácich.)

1. výstup. Herkules a Sabinka (stoja na dejšti v živom rozhovore.)

Sabinka. Ako ti hovorím, a to vieš, že nerada dvaráz hovorím, dnes budeme mať spoločnosť. A či sa ti to páči lebo nepáči. Dnes je štvrtok, a to dobre vieš, že je štvrtok mój deň, v ktorý prijínam návštevy.

Herkules. Veď ja konečne proti tomu nič nemám —

Sabinka. Ani by mi jinšie nebolo treba, len aby si sa ešte ty opovážil križovať moje plány. To si vyprosím —

Herkules. Ale dušička, veď ja nehovorím —

Sabinka. No veru, len to ešte schádza, aby si ty hovoril. Mužova povinnosť je mlčať v dome, keď manželka hovorí; potom je šťastné manželstvo. Prosím fa ale celkom vážne, nože si to dobre zapamätaj —

Herkules. O to sa ty staráš, abych si to neprestajne pamätal —

Sabinka. No veď i tak, potom je všetko v poriadku. Tedy, ak pôjdeš do kasína, dlho sa tam nebav, možno prídu i páni —

Herkules. Veď keby sa išla aspoň partia, a nie ako voňahdy; ak budú samy ženy, veru vám zutekám.

Sabinka. To i môžeš urobiť. Keď sme samy, nepotrebuje fa, ak prídu páni, tých ti vďačne prepustíme. Suchodolský sotvy bude chybovať; zdá sa mi, hádže okom za sesternicou mojou;

no nebola by zlá partia. I Mastičkára si ber. Ale Všetečku, tomu pokoj —

Herkules. Rozumie sa, bez neho by ste ani pomlúvať neznaly. Toho si držte.

Sabinka. To i urobíme, lebo ten je najviac zpomedzi vás všetkých hoden.

Herkules. Verím, a to všetko preto, že vám donáša všetky novinky a usilovne pomáha ohovárať —

Sabinka. Čo to zase za reč? a to do očí mne? nechže to viac nečujem z úst tvojich, lebo — ha! tvoje šťastie, že niekto ide!

2. výstup. Suchodolský. Predošli.

Suchodolský. Moja úcta. — Vaša pani sesternica, milostpani, predsa nenie nemocná, keď ju tu ešte nevidaf?

Sabinka. Ó, nemocná nieje, ale je ešte pri toalete. A potom, veď sme ešte len samy. No a môžete si domysleť, že dáma z Viedne nieje tak skoro a rýchlo ustrojená, ako my malomešťanky —

Herkules. A keď sú už i vystrojené, predsa nenáhla sa do spoločnosti — lebo dať na seba čakať, to je najnovšia móda.

Sabinka. Pán manžel, vyprosím si také uštipačné poznámky. Čoby si ty rozumel do módy? lepšie urobíš, keď sa postaráš, aby ste mali stolík prichystaný ku hre.

Herkules. Ten je v poriadku, ako vôbec všetko, čo ja mám na starosti.

Suchodolský. Dnes ale sotvy bude úplná partia.

Sabinka. A prečo nie?

Suchodolský. Pán doktor Pilulkár odcestoval.

Herkules. Tak? škoda. Z Mastičkára je tiež nič, ten ako Vsetečka uteká sa pod ženskú zástavu, keď mu prítomná pani. Nemôžem vám pomôcť, pane Suchodolský, my dvaja zahráme si tartlík.

Suchodolský. Vďaka, ale či pani Dolinská nebude —

Sabinka. Kto zná či príde, a keď príde, postaráme sa už o jej zabavenie sa i bez vás.

3. výstup. Mastičkár. Fruška. Predošli.

Fruška (bozkávajúc sa so Sabinkou). Dnes asnaď budeme mať šťastie, že nám pani sesternica niečo zaspieva? Včera u pani Štebetkovej dala sa tolko prosiť, a konečne predsa nespievala.

Sabinka. Hľa — viedenské dámy — no veď to ráčite vedieť — nie sú vždy ochotné urobiť, o čo jich prosia.

Mastičkár. Ja myslím, žeby sa bola dala uprosiť, keby tak na príklad pán Suchodolský bol ju o to pekne požiadal.

Suchodolský. Naozaj? ó škoda, že som to neznal. Jestli tak, tak jej naozaj dvoriť budem. Pán Silný, dnes nebudem hrať karty. A jestli ma vyslyší, tak veru dám vale mládenectvu a skloním šiju do sladkého jarma.

Mastičkár. Brávo! Dámy, flapkajteže mu za ten úmysel!

(Panie shovárajú sa medzi sebou.)

Herkules. A vskutku zaslúži pochvalu. Odo mňa nie, lebo ja tratím v ňom vždy úslužného druhu v — kartách.

Fruška. Vaša sesternica, pani Sabinka, zdá sa mi, že má launy, ale nech to medzi nami ostane.

Sabinka. Možno, možno, to som i ja už pozorovala. Ale, ráčte odpustiť, len na okamženie. (Odíde bočnými dvermi.)

Mastičkár. Moja pani, krásna novinka, utešená novinka —

Fruška (zvedave). A čo?

4. výstup. Štebetková. Veselý. Predošli.

Štebetková. Vari som posledná?

Veselý. Nie! ja som prišiel za milostpaňou!

Fruška. Veru túžobne sme čakali.

Štebetková. A domáca pani? a tá dáma z Viedne? čože je to, že jich tu niet?

Suchodolský (k Herkulesovi). Ak pani Dolinská nepríde skoro, nedbám, keď sa i zahráme.

Herkules. Len maličké poshovenie. Asnaď ešte niekto príde!

Štebetková. Ach, pánovia, neznáte nič nového o pánu Michalovi? videl niekto túto pohádku?

Herkules. Ja neviem nič o ňom.

Veselý. A v meste mnoho vyprávajú —

Fruška. A čo?

Suchodolský (chodí zamyslený sem tam).

Mastičkár. Ja som ho dnes ráno videl za mestom!

Fruška. A nič si mi o tom nehovoril!

Mastičkár. Odpusť, nestačil som, hovorím teraz. Stál a zdal sa byť hlboko pohrúžený v myšlienkach.

Štebetková. Tak? a na jaký predmet obracal pozornosť svoju?

Mastičkár. Videl som len kopy sena pred ním. Neviem, či na tú kopy obrátené boly myšlienky jeho. Ale oči hej!

Štebetková. V myšlienkach pred sennou kopou. Čo to má znamenať?

Fruška. Hádám má o jedno koliesko priveľa.

Veselý. Má chrústa v lampáši!

Fruška. Hahaha! pekny „witz!“ Pán Veselý je vždy vtípný. Vidíš, mužu, i ty by si mal asi taký byť. Chrúst v lampáši, počuly ste, panstvá moje?

Mastičkár. To je starý „witz,“ ja som sa ani nezasmial.

Herkules. Ani ja, lebo ho nerozumiem.

Štebetková. Nuž veď nám pán Veselý povie, čo znamená?

Veselý. Milostpani, čítal som to v Rarášskovi, a jeho význam je, že nieje pri rozume.

Štebetková. To bych ja akživ nebola uhádla.

Veselý. To rád verím!

Suchodolský. Počujte, pán Silný, zdá sa, že daromne čakáme, začnime tartlík —

5. výstup. Sabinka. Predošli.

Sabinka (k Štebetkovej). Pekne vítam! prečo tak pozde?

Štebetková. Nie som posledná, ešte nevidím vašu peknú sesternicu.

Fruška. Tá snáď ani nepríde?

Veselý. To by škoda bola.

Sabínka. Ó neomylné a dosť skoro príde.

Fruška. Zdá sa, že sa v našej spoločnosti obyčajne zle cítí. Nepozoroval si to i ty, muž? —

Mastičkár. I ovšem, veľmi vážny, zauímavý pozor má.

Suchodolský. To možno, ale pri tom všetkom je pekná, krásna —

Štebetková. Pekná? Krásna? Čože má pekného na sebe? Povedzte mi len jeden jediný pekný ťah v jej tvári.

Veselý. Má desať tisíc zlatých dôchodku!

Fruška. To je jej najkrajší ťah!

Mastičkár. Jej krásne oko, však, pane Suchodolský?

Sabínka. Moja sesternica sa bezpochyby opäť vydá. A musí si v našom meste ženícha vyvoliť, a čo nie pre jinsie, tedy preto, aby svojich viedenských záletníkov pozlobila.

Herkules. Suchodolský, majte sa na pozore!

Suchodolský. Ja sa nenahnevám, keď mňa vyvolí!

Mastičkár. Pane Veselý! čo vy na to?

Štebetková. A či je vtípná? Vzdelaná?

Sabínka. Ó áno, vo Viedni ju držia za vtípnú, vzdelanú!

Fruška. Škoda, že svoj vtíp vo Viedni nechala, ja aspoň nepočula som od nej jedného vtípného slova.

Veselý (stranou). Ale ju čúda.

Štebetková. A ako viedničanka ani v svojom držaní, ani v svojej okrase hlavy nemá nič zvláštneho.

Suchodolský. A predsa je pekná!

6. výstup. Dolinská. Predošli.

Fruška. Ach, tu je už tá roztomilá pani!

Štebetková. A aká krásna, ako vkusne pristrojená. Túžobne sme vás čakaly.

Mastičkár. Spoločnosť veľmi trpela zdlhanlivosťou bez vás.

Veselý (stranou). Náhlady sa menia.

Štebetková. A ako si vkusne znáte ustrojíte frizúru. Radosť na to pozreť. Nech kto čo chce hovorí, len vo Viedni znajú sa strojiť. Veru utešená ste, ako vždy.

Suchodolský. Na zalúbenie!

Mastičkár. Ale, pane Suchodolský! čo myslíte?

Dolinská (chladno). Moja úcta! (Sadne si.)

Veselý (stranou). Na tolké komplimenty dosť krátka odpoveď.

Herkules (k Suchodolskému). My vari naj-múdrejšie urobíme, keď si sadneme.

Suchodolský. Súhlasím. (Sadnú k malému stolku a hrajú karty. — Ostatní sedia do kola.)

Mastičkár. Ale kde je Vsetečka, že ešte neprichodí?

Štebetková. To je pravda. On nám donesie najnovšie novinky.

Sabínka. To je jisté, že ten prázdny nepríde.

Fruška. Ak kto, ten bude znaf i o pánu Michalovi.

Veselý. Nemýlim-li sa, čuť už jeho kroky.

7. výstup. Vsetečka. Predošli.

Vsetečka (vbehnú uradostený, tre si ruky). Ja viem niečo nového. Mám to z najlepšieho prameňa. Je to veľmi zábavné.

Sabínka

Počujme!

Fruška

Či som nehovorila? len pán Vsetečka zná noviny donášať.

Štebetková

Ste na polúbenia s vašimi novinkami.

Mastičkár. Dozvedeli ste niečo o pánu Michalovi?

Vsetečka. Práve o ňom, o podivnom Michalovi, ach a pikantné noviny.

Sabínka. A čo?

Fruška. Vedže hovorte!

Štebetková. Taká som, ako na trní!

Veselý. Budú to krásne veci a rozumie sa, ako u pána Vsetečku, pravdivé.

Vsetečka (sadne si). A prečo by neboly? Musíte znaf, moje panstvá, že dnes ráno — totižto medzi deviatou a desiatou hodinou — bolo práve minulo poldesiatej — keď som oberal krydelko z kapúna —

Veselý. A či z radvanského?

Vsetečka. A vypil som už šálku čokolády —

Mastičkár. Ach, vy pri kapúne pijete čokoládu? káva je lepšia.

Všetečka. Áno, ja pijem čokoládu so smotanou.

Veselý. Ku pečenke milšie by mi bolo pivo.

Všetečka. Každý dla gusta. Mne čokoláda dobre robí. Tedy ako hovorím, keď som bol hotový s druhými raňajkami, vyšiel som sa preísť.

Veselý (stranou). Začína od Adama, a či kapúna —

Dolinská (stranou). Duchaplná zábava.

Všetečka. Rozmýšľal som o mojej veselohre, ktorú strojím napísať a za dobrý honorár našim diletantom k predstaveniu prepustiť. Zdá sa mi, že som už našiel rozuzlenie uzlu. Aspoň som blízko k tomu. Moja prvá zaľubenica nechce sa vydať, lebo jej mladoženích má veľký strach pred vínom. Čo povieť na to? Myslím, to urobí na našom divadle veľkú kánsky efekt! Mladý človek a nechce víno! He — niečo neslýchaného!

Sabinka. Ale, pane Všetečka, vaše rozuzlenie je asnaď pekné, ale vy chceli ste vyprávať niečo nového o pánu Michalovi.

Všetečka. Tak je, pravda je. Ja tedy idem smerom ku tomu osamotnelému domu, v ktorom býva. Veď viete, že tam býva ten podivný človek, čo asi pred šiestimi týždňami prišiel sem a menuje sa Michalom, a nič viac. Dobre pozorujte, hovorím, že menuje sa Michalom, lebo ja mám základné príčiny myslieť, že je to nie jeho meno.

Veselý. A z čoho to zatvárate, pane Všetečka.

Všetečka. Poviem vám to pozdejšie. Ja som prišiel na vtipnú myšlienku; ó, ja mám často vtipné myšlienky —

Štebetková. Ale, pane Veselý, neskáčeže do reči; potom pán Všetečka odskakuje od predmetu a rozpráva veci, do ktorých nás nič.

Fruška. A naša zvedavosť chce byť skoro upokojená.

Všetečka. Už som zase pri veci. Tedy obrátil som kroky moje k tomu domu, v ktorom teraz pán Michal — i my ho tak volať budeme — býva. Nie bez úmyslu šiel som v túto stranu, lebo ľudia hovoria, že tento pán prijíma návštevy, ktoré nikto nevidel vracaf sa z jeho domu —

Sabinka. Naozaj? čože robí s nimi?

Všetečka. To je práve vážna otázka. Čo robí s nimi? to by znať mala slavná polícia.

Štebetková. Túto vlastnosť toho podivína som ešte neznala. Človek by sa skoro zdesil — i mňa by asnaď zimomriavky pochytily, kebych nebola mala štyroch mužov.

Všetečka. Prišiel vraj k nám užiť zdravé povetrie.

Mastičkár. Ale veď on nevyzerá nemocný. Moja apatéka nezná ešte o ňom.

Štebetková. Myslíte? Mne sa zdá, že je ako citron žltý v tvári.

Fruška. A či možno vidieť barvu jeho, keď mu tvár zakrýva klobúk a brada?

Všetečka. To je pravda. S jeho bradou a fúzmi vyzerá ako nejaký lúpežník na divadle. Videl som raz takého a mal som potom strašné sny. —

Sabinka. I ja som videla taký kus. Prichodí v ňom i tmavá jaskyňa, a tam je s lúpežníkmi zatvorená jedna mladá ženština, ale sa jej nič nestane.

Štebetková. Ach, to musí byť krásne; škoda, že u nás také kusy nehrajú.

Fruška. Máme dosť jiných strachov a strašidiel!

Všetečka. Moje milostivé panie, až budete vy hotové, budem ja pokračovať.

Sabinka. Len vyprávajte, už počúvame.

Všetečka. Tedy ako som riekol — ale kdeže som prestal? Hľa, tak je, pri ustavičnom pretrhovaní nie je ťažko ztratíť niť rozprávky —

Veselý. Ba radšej motúz.

Mastičkár. Prišli ste pred jeho byt.

Všetečka. Tak je; prišiel som tedy pred ten dom, v ktorom býva pán Michal. Je to pekný dom z vonku; tri obloky v území, štyri na prvom poschodí; za domom dobre ohradená zahrada.

Mastičkár. Ale veď to všetko známe.

Štebetková. Ktože zase hovorí? nech platí pokutu.

Mastičkár. Nikto, ja som kašlal. Nieje zakázané mať nátku.

Všetečka. Zpozoroval som, že všetky obloky v území boly zavreté, a to zdalo sa mi byť podivným, lebo okolo poludnia radi máme

svetlo v dome. Myslel som si: ten človek nie je priateľom svetla, a to vieme, že kto pred svetlom uteká, musí mať k tomu zvláštne príčiny.

Fruška. To je pravda, znám to —

Všetečka. Pozrem na prvé poschodie, tam neboli obloky zavreté. Mimovoľne šiel som k samému domu. Pod oblokom mohol som čuť, že tam hovoria. Načúval som. Z počiatku čul som jednotlivé slová, ale konečne očul som celú sadu, i zapísal som si ju doslovne. (Vytiahne knižočku a číta.) „To sa musí zakončiť. — Len v tom úmyslu prišiel do tohto mestečka, — a okrem toho potrebuje značnú summu peňazí.“

Štebetková. Ten človek je zlodej!

Fruška. Ba lúpežník!

Veselý. To by som nemohol povedať.

Sabinka. A prečo nie? tie slová prezradzujú lúpežníka.

Mastičkár. Nech pani Dolinská rozhodne túto vec, ona je z Viedne, a jediná, čo dosiaľ mlčala.

Dolinská. Nie som súca za porotecu. Ale jestli znaf chcete moju mienku, tá je, že tieto panie prenáhlene súdia o neznámom človeku.

Všetečka. Dovoľte, ja neriekol som, že je ten človek lúpežníkom. Len som vyprával, čo som počul.

Sabinka. Veď je dobre, pane Všetečka. Ostatne moja sesternica nezná, čo je to za človeka, a ako sa chová, odkedy je tu; to jej rozpovieme. Teraz len pokračujte vo vašom vypravovaní.

Všetečka. Tedy zaznačil som si tie slová. Počúval som vždy ďalej, ale vždy tichšie a tichšie hovorili, až konečne prešli k šuškaniu; pozrel som hore, či nezatvárajú oblok, a tu zrazu dostal som do tváre celý obsah jistej nádoby. Na šťastie bola to leu mydlová voda; presvedčil som sa o tom, bo páchla za ružami. Vzdor tomu ale zvolal som s hnevom: „Pozorujte, malí ste volať pozor!“ Na to dostal som odpoveď: „Čože robíte pri samej stene?“ — „Čo robím? prechodím sa.“ — „Kto sa prechodí, netisne sa k domom. Vy ste —“. Neviem ako ma pomenoval. Uťahnul som sa do húšťa, mysliac, že ztade uvidím niekoho výst alebo vníst do domu. Darma.

Trna, hlohy, bodliac a žihlava ma šteklily. Počujem blížiaci sa hrnot.

Suchodolský (s chychotom). Quint, štyria chlapi, dubla! he, to je partia! hahaha!

Sabinka. Vy ste ukrutník, pane Suchodolský. Pretrhujete rozprávku v najkrajšom okamžení. Hrajte sa, ale neprekážajte nám počúvať pána Všetečku. Pokračujte, pane Všetečka. Boli ste v húštine a žihlava vás prhlila —

Veselý. A pri tom mali ste v tvári obsah nádoby —

Všetečka (rýchle). Áno; prišiel hrnot blížšie a bol strašný. Bol to divý, čertovský galop.

Fruška. Nemožno. Na poli tancovali galop?

Všetečka. Nie, panie moje, to nebol tanec, ale bol galop divo bežiaceho zvera. Myslel som, že celá eskadrona husárov beží, a zimomriavky ma prebehly. Konečne prišiel jazdec a ja poznal som — uhádnite koho? Pána Michala na jeho oslovi. Ale to bol osol, silný ako planý kôň.

Štebetková. Haha! to je smiešno! Michal má tedy osla?

Mastičkár. Divný človek; a čo robí s ním?

Fruška. Vari je mlynárom.

Veselý. Ba asnaď krupinským ovocinárom.

Sabinka. Veď ani mlynári, ani ovocinári niesú jediní, čo oslov majú. Nože dopustite, aby pán Všetečka ďalej vyprával.

Herkules. Nie, toto je nie s dobrým, aké nešťastie ma dnes prenasleduje.

Štebetková. Nešťastie? aké nešťastie, pane Silný?

Suchodolský. Nešťastie v kartách, šťastie v láske!

Herkules (rozdáva karty). Ach, horká moja láska!

Sabinka. Nože vy pri tých kartách tichšie! No, čože sa stalo s pánom Michalom na tom oslovi?

Všetečka. Pokračujem už. Zastal pred zahradnými dvierkami, potom zahvizdnuť, až hrúza.

Fruška. Aha, lúpežnícky znak.

Veselý. Hrúza!

Všetečka. Na tento znak — lebo to bol bezpochyby znak — otvorily sa dvere, a ja čul som hlasitý chychot. Jazdec na svojom oslovi vnišiel do zahrady, zavrely sa dvere;

chychot umkol, a potom nepočul som nič viac. Rozhodnul som sa tedy vŕsť z krovia; bol som veľmi uradostený nad tým, čo som skúsil, a hneď umienil som si, že vám to vyprávaf budem. Stalo sa!

Veselý. No vskutku, v tejto celej rozprávke všetko zábavné zahrnuté je v tom, že pán Vsetečka videl osla a na ňom mlynára.

8. výstup. Kunigunda. Predošli.

Kunigunda (zastane pri dverách, obzerá jedno po druhom všetkých prítomných; na hlave má šatku, ale tak uviazanú, akoby rohy mala).

Sabinka. Čo chceš, Kunigunda? čo hľadáš v salóne? Veď som ťa nevolala! — A čo znamenajú tie rohy na hlave? Ako sa môžeš opovážiť takto sa ukázať?

Kunigunda. Ako? čo? či nie som ako vždy?

Sabinka. Už som ti storáz povedala, aby si nenosila šatku na hlave. A keď ju nosíš, tak neviaz si ju, akoby si rohy mala.

Kunigunda. Čo? rohy? (Chytí sa za hlavu.) To ma nebodaj ten ožratý Ďuro tak na posmech sveta vystrojil. No ale dostane ten oplán. (Naprávi si šatku.)

Veselý. Čo? Kunigunda, vás Ďuro oblieka?

Sabinka. Dost toho. Povedz mi, čo tu chceš? Zdá sa, že niekoho hľadáš —

Kunigunda. Nuž áno, hľadám niekoho, ale ho tu niet. Vidím dobre, že je nie tu.

Mastičkár. A koho že hľadáš?

Kunigunda. Doktora Pilulkára.

Sabinka. Doktor Pilulkár je pravda nie tu.

Mastičkár. A dozajista dnes ani nepríde, lebo dnes ráno odišiel do Pešti.

Sabinka. Ale Kunigunda, ešte si mi neriekla, kto žiada lekára?

Kunigunda. To ja neviem. Ale veď v meste jesto i viac lekárov. Tu je na príklad i Roháč, ktorý síce prach nevynašiel, a všetkým, čo sa mu sveria, dopomôže na druhý svet. Ale naostatok to je jeho remeslo.

Fruška. Teda ten čo prišiel dovedúvať lekára, je ešte tu?

Kunigunda. Áno, čaká.

Sabinka. Ale kto ho poslal, to si ešte nepovedala?

Kunigunda. Kto? ... Naozaj nepamätám, či som sa to opýtala ... Ach ba, teraz prišlo mi na pamäť ... aby šiel k pánu Michalovi na zámestie.

Štebetková. Čo? od pána Michala posielajú? Od toho medveda, — prečo si to hneď nepovedala?

Kunigunda. Veď sa ma nikto na to nezpýtal. A potom som ani nevedela, či to niekto chce vedieť.

Sabinka. Áno, všetkých nás zaujíma, lebo takto môžeme sa dozvedieť niečo o tom podivnom cudzincovi. Či je nie tak, pane Vsetečka?

Vsetečka. Tak je, nesmieme premeškať žiadnu príležitosť.

Mastičkár. Najsamprv ale zvedieť musíme, koho poslal, kto čaká?

Sabinka. Tak je, tak je. — Kunigunda, kto dovedúval doktora Pilulkára?

Kunigunda. Mladušký šuhaj —

Vsetečka. Aha, toho šarvanca som už videl, vyzereá veľmi smelo.

Kunigunda. Ó to veru nie, je veľmi úctivý. A v tvári je pekný, oči má trikrát väčšie ako moje.

Fruška. Ten pekný šuhaj nech príde hore.

Štebetková. Tak je, vezmeme ho na examen.

Sabinka. Áno, nech vypráva čo vie. V jeho veku sú chlapani obyčajne štebotaví —

Mastičkár. Musíme vyzkúmať jeho tajomstvá.

Veselý. Nech nám vypráva, čo vie o svojom pánovi. Od neho dozvieme sa, kto je ten pán Michal.

Suchodolský. Quart — béla —

Herkules. Neslýchané šťastie.

Vsetečka. Ja všetko vyzviem od neho, bez toho žeby zpozoroval náš úmysel. Prosím, aby ten posol bol sem zavolaný.

Sabinka. Počujes, Kunigunda? Dovedť toho šuhaja sem.

Kunigunda. A ak nebude chceť ísť?

Mastičkár. Prečo by nešiel? Len mu povedz, že ho sem volajú, a nemusíš mu riecť, že niet tu doktora.

Kunigunda. Dobre tedy, poviem mu tak. (Odiđe.)

Štebetková. Ale že vtipne a opatrne, pane Vsetečka.

Sabinka. My sa na vás celkom spoliehame, že ukojíte zvedavosť našu.

Veselý. A i svoju, ktorá je dozajista nie menšia.

Mastičkár. Alebo asnaď este väčšia.

Fruška. Tým lepšie pre nás, lebo pán Vsetečka vynaloží tým väčšiu usilovnosť, aby vystopoval, čo znať chceme.

Vsetečka. Tak je, len prosím, aby mi nikto neskákala do reči —

Všetci. Nie, nie, celkom spoliehame sa na vás.

Herkules. Quint! aha! už je rad i na mňa.

Vsetečka. Už mám rozvrhnutý plán, ako pokračovať budem. Plán neomylnne vedúci k víťazstvu.

Veselý. Bezpochyby ako ten historický z Chlumu.

9. výstup. Janko. Predošli.

Janko. Ráčte odpustiť, je tu pán doktor Pilulkár?

Sabinka. Poďteže bližšie, nestojte pri samých dverách.

Janko (pokročí napred).

Štebetková (stranou), Naozaj pekný šuhaj!

Fruška (stranou). Vskutku má krásne oči!

Sabinka (stranou). Z očí mu strieľajú blesky.

Veselý. Doktor Pilulkár nieje tu.

Janko. Tak porúčam sa —

Mastičkár. Len malé poshovenie. V meste sú i jini lekári. (Potrhne Vsetečku.)

Vsetečka. Tak je. Ale najsamprv treba znať, kto je chorý, akú nemoc má, či už dávno — slovom, kto je nemocná osoba. Prichodíte od pána Michala, je asnaď on chorý?

Janko (začne sa smiať hlasite).

Vsetečka. Čomu smejete sa, mladý zlotopysk?

Janko. Vám, pánko môj!

Vsetečka. Mne? — Nuž čím že som vzбудil vašu veselosť?

Janko. Lebo som vás poznal.

Vsetečka. Poznáte mňa? — Nuž kde a kedy že ste mali to šťastie ma vidieť?

Janko. To šťastie mal som, keď ste sa tlačili ku stene nášho domu, a keď som vy-

lial na hlavu vašu obsah jistej nádoby a vy mali ste šťastie byť kúpaným.

(Všeobecný smiech, menovite Mastičkár a Veselý hlasne smejú sa.)

Vsetečka. Ten šuhaj je figliar; povedal som to hneď, ako som ho videl.

Štebetková. Ako rečeno, v meste našom sú spôsobilí mužovia, ktorí pána Pilulkára zastúpif môžu. Či je pán Michal nemocný?

Janko. Nie!

Fruška. Tak niekto v jeho dome?

Janko. Áno.

Sabinka. Ste už dávno u pána Michala?

Janko. Dávno, pani moja!

Štebetková. Ste asnaď jeho bedintrom?

Janko (mlčí za chvifu). Ja som jeho kasírom!

Mastičkár. Jeho kasírom? (Všetci zadiveni pozorajú jedon na druhého.)

Veselý. Jeho kasírom? Tak pán Michal musí mať i kasu. Čím že je? čo robí? je bankýrom, kupcom, agentom, alebo čím? Slovom, čo robí?

Janko. Robí, čo sa mu páci.

Mastičkár. To je žiadan obchod, žiadno povolanie. — Tak je pán Michal tedy veľmi bohatým?

Janko. To neviem, pane môj, nikdy som sa ho o to nepýtal.

Sabinka (k Štebetkovej). To je prefikáný šuhaj, z toho nič nevyzvedia.

Štebetková. Ale pán Vsetečka akosi umlknul.

Mastičkár. Priateľ môj malý, ja som apatekár, a ako si lichotím, z mnohých príčin dobre a pochvalne známy v tomto meste. Ja sám vynášiel som maštranciu, ktorú som nazval elixirom a ktorá divy robí; takmer pre všetky nemoce je dobrá a vylicčila také osoby, ktoré už lekári prežehnali. Celý svet vám riecť môže, že sa nechválím.

Fruška. Svatá pravda.

Mastičkár. Počujete. A okrem toho známo je, že apatekári často prinútení sú miešať sa i do doktorských vecí. A to všetko poukazuje na to, že ja doktora Pilulkára zastúpif môžem. No či je nie tak?

Štebetková. Tak!

Veselý. Niet pochybnosti!

Mastičkár. Počujete. Preto ponúkam vám moje služby a som hotový odprevadiť vás

k pánu Michalovi, aby som nemocnej osobe venoval potrebnú starostlivosť.

Janko. Dobre, pane môj, jestli tak dobrý chcete byť, tak podte so mnou; uvidíte, či môžete nášho nemocného vyliečiť.

Mastičkár. Hneď, len jedno okamženie ešte, nemám ani jednej sklenice môjho elixiru pri sebe, a asnaď jeho upotrebenie bude veľmi súrnym. A to by nás dlho bavilo, ísť do mojej apatény. Milostpani, musíte mať môj elixir v domě, veď som vám len nedávno celú fľašu doniesol —

Sabinka (vstane). Áno, áno . . . mám takmer nezapočatú sklenku.

Mastičkár. Prosím o ňu, zajtra vám dám druhú.

Sabinka (odíde).

Veselý (k Mastičkárovi). Či nepotrebujete sprievod? Pán Všeteka by vás rád odprevadil.

Mastičkár. Nie, nie!

Sabinka (príde so sklenicou). Tu je! (Dá ju Mastičkárovi.)

Mastičkár (k Jankovi). Choďte, idem hneď za vami.

Janko. Porúčam sa! (Odíde.)

Mastičkár (obráti sa v dverách). Myslím, že veľmi vtipne pokračujem. Uvidím tu u pána Michala ležiacu nemocnú osobu; vstúpim do jaskyne medveďovej, uvidím, vyzkúmam, vyzviem všetko. — Počkajte všetci môj návrat, lebo bezpochyby budem vám môcť vyprávať divné veci. (Odíde.)

Štebetková. Áno, áno, ani sa nehnevte, kým neprídete.

Fruška. Veru, čo nikto, ja ňu počkám.

Sabinka. Všetci čakať budeme, trebárs celú noc.

Fruška. Či viete, panstvá moje, že skutok môjho muža je hrdinský?

Všeteka. Hrdinský? v čom záleží tá hrdinskosť? Veď sa každodenne stáva, že apatekár v neprítomnosti lekárovej navštívi nemocného.

Fruška. Ale nie v podobných okolnostiach. Poprvé je noc; ďalej je ten dom, do ktorého ide, v zlom chýre; po tretie nevie, ku komu ide. — Veru lutujem, že si nevzal pištoľ z domu. Ale ktoby na to bol myslel.

Dolinská. Dovoľte mi jedno poznamenanie. Šuhaj, čo tu bol, veru nevyzerá ako lúpež-

ník, a ja myslím, že s tým možno ísť bez obavy.

Všeteka. Prosím pekne, zločinci používajú často mladých, nevinných ľudí, aby jich pomocou korist svoju prilákali do osýdel . . .

Štebetková. Ej, to by bolo, akby pána Mastičkára olúpili, aká novina —

Sabinka. Ja sa nebojím, ten chlapec bol taký pekný.

Všeteka. Pán Mastičkár iste dlho nevyštane. Jestli dovolíte, budem vám vyprávať niečo nového.

Veselý. No len bystro do toho, aspoň nám prejde čas. Tí páni pri kartách ani nevedia, čo sa robí kolo nich.

Štebetková. Nuž čože nám vyprávať budete?

Všeteka. Dostal som zprávy z Pešti.

Sabinka. A čo hovoria tie zprávy?

Všeteka. Že hľadajú padelateľa štýrkrajiarnikov, a na základe najdôkladnejšieho stopovania ten padelateľ peňazí zdržuje sa v našom okolí, a síce v osamotnelom dome, v ktorom prevodí v tajnosti svoje zločinné remeslo.

Sabinka. Ach! Bože môj, veď tieto zprávy na to poukazujú, že tento zločinec nieje nikto jiný, jako pán Michal!

Štebetková. Vyznám, že i mne tá myšlienka hneď napadla. Veď tak mnoho vecí na to ukazuje.

Fruška. Áno, áno, on je to, o tom nemožno pochybovať. Ten človek je preoblečený, ukrýva sa za svoju bradu a klobúk — prvý dôkaz!

Veselý. A ďalej?

Fruška. Ďalej? či neukrýva sa v svojom dome? Ach, teraz ma mrzí, že som pustila muža k nemu.

Všeteka. Ja stavím čo chcete, že on je ten, koho hľadajú! Ale pani Dolinská neriekla nám ešte svoju mienku, a chceli by sme vedieť, či súhlasí s nami.

Dolinská. Pane môj, ja vám viac povedať môžem, ako len mienku. Sdeliť vám môžem zprávy, ktoré som z Viedne dostala, a ktoré tak zaujímavé sú, ako vaše. Pravda že nedostala som jich od ministra policie, ale, však ver možno mnoho znáť bez toho, žeby sme boli pri policii?

Štebetková. Tak je! no počujme!

Všetečka. I ja som zvedavý!

Dolinská. V jednom viedeňskom predmestí dozvedel sa nedávno jedon človek, že jeho priateľ v kartách vyhral zlatovku a pätnásť celých krajciarov; ozbrojený revolverom šiel k svojmu priateľovi a riekol k nemu: Daj mi tvoju vyhratú zlatovku a pätnásť krajciarov, ináčte ťa zastrelím! Priateľ nechcel mu dať peniaze a ten druhý zastrelil ho. Výstrel prilákal dvoch susedov, i tých zastrelil zo svojho revolvera. Odišiel, na schodách stretnul domovníka, i toho zastrelil. Na ulici zastrelil ešte jedného handára a potom ušiel. Ale polícia sa ním. A tak vyskúmala, že sa ukrýva v tunajšom okolí, a že si kúpil osla, bezpochyby, aby keď ho chytať budú, mohol ujst.

Štebetková. Ha! tak je ten Michal nie len padelateľ peňazí, ale i vraždník!

Dolinská. No či nie? A keby sme ešte viac hľadali, i viac by sme toho našli.

Veselý (k Všetečkovi). Mne sa zdá, že tá pani robí smiechy z vás.

Všetečka (namrzený). Možno, ale nech dá pozor! draho jej to príde! ja jej to odplatím!

Fruška (prechodí sa po izbe). Hovorte vy čo chcete, ja som nepokojná. Ak môj muž za pol hodiny nevráti sa, pôjdem ho hľadať.

Veselý. Pôjdeme s vami.

Všetečka. Áno, pôjdeme s vami. Ale ozbrojíme sa, lebo nemožno znaf, čo sa stať môže!

Sabinka. Ale veď on príde!

Štebetková. Veď len lietaf nemôže.

Fruška. Už pol hodiny, čo odišiel.

10. výstup. Mastičkár. Predošli.

Mastičkár (vniđe. Všetci ho obštúpa.)

Fruška (padne mu okolo krku). Zachránený, zachránený!

Veselý. Viktoria!

Štebetková. No, čo nového, čo ste zkusili?

Sabinka. Čo ste videli?

Všetečka. A čo počuli?

Suchodolský. Nie! to už i my čuf musíme! (Odhodí karty.)

Herkules. Tak je! (Vstanú a idú k ostatným.)

Fruška. Ach, mužičku, keď si mi len tu!

Veselý. Nuž a pacient? akože sa má?

Mastičkár. Videl som len stajnu, a pacient bol — osol!

Sabinka. Osol!

Štebetková. Osol?

Fruška. Stajnu?

Veselý, Suchodolský, Herkules a Všetečka (hlasite smejú sa).

(Opona spadne.)

(Pokračovanie nasleduje.)

Vukana.

(Zo srbského *Ognestav Dobrodružský.*)

Keď sme prišli do Ždrela, musel som sa pozastaviť a podívať sa, ako sa slnce vznešene spúšťa za modrý veniec hôr, na duo krotkých zdrelských a bystrických polí, ožiarujúc svojimi poslednými líčami žlté klasy, ktoré sa po nich vlnili. Krásna to bola, nepriehľadná rovina s pestrými nivami, so skromnými, peknými osadami a búrnou Mlávou, ktorá sa sťa zmijsa medzi nimi plazí.

Mlčky som si sadol na jedon kameň, ruky krížom preložiac, a hľadel som dlho, dlho... Zora rumenná pomaly sa tratila z oblohy; krásny je priechod dňa do noci, — tu vidno milé barvy... Po kvetnatých lúkach rozostrela noc svoje krýdla, v tejto ale kde tu

ukázaly sa vetry, okolo ktorých sišli sa mladí pastieri, spievajúc a vykrúcajúc tie najsentimentálnejšie melodie na svojich fujarách.

Po dlhšej chvíli vytrhol som sa z tohto pôžitku, ktorý poskytol mi krásny tichý večer. Keď mesiacik svoju bladú tvár ukázal, rozpamätal som sa na cestu, ktorú som mal vykonať až po môj noclah, lebo monastir je na druhom kraji Ždrela, čo je dosť ďaleko. Vstanúc pohol som sa s hruďou plnou milých rozpomienok. Len keď som do klisúry — priesnyku — vnišiel, pohliadol som okolo seba, aby som sa presvedčil, jaká je to cesta, ktorou kráčam a — po všetkých žilách mi mráz prešiel.

Z oboch strán Mlávy, popri ktorej som po úzkom chodníčku šiel, vypínajú sa k nebu dve strašné čierne steny: Jezevica a Vukana, majúce na svojich chrbtoch runy tatarských kúl, ktoré mesiac teraz ožiaruje.

Tento pohľad ma opojil. Chvíľou ztratil som milý, tichý pocit, s ktorým som kráčal do Ždreľa, chvíľou zabudol som aj na smäd a túhu po noclahu, na miesto toho som ale zatúžil na tie steny výstf, aby som mohol z tých rozvalín prizreť sa na tú fantastickú poeziu, ktorou môže sa pyšiť hornaté Ždrelo, a najmä teraz, keď mesiačik všetkému čarovnosti dodáva.

Nerozmýšľal som mnoho, ale som sa obrátil k najstrnšej strane a driapal som sa na Vukanu. Tak som bol v myšlienkach zahrúžený, že som ani necítil ťažkosti, ktoré som musel vystáť pri štvoraní sa nahor. Plazil som sa z kameňa na kameň, chváľal som po väčších skalách, až by mi bola daktorá zpod nôh sa vyklzla, aby som sa mohol pridržať, na niektorej som si aj oddýchol, potom ale zas napred šiel.

Dve dobré hodiny som sa trápil, pokiaľ som na vrchol vyskočil, ale pohľad z rozvalín — ten mi stonásobne vynahradil ťažkosti tej obťažnej cesty.

Pod nohami sa mi černelo Ždrelo, ako nejaký ambis, ktorého dno dohliadnuť nemožno, a za Ždreloom spala naša krásna srbská zem sladký spánok, ktorá rozširuje sa sťa bezkrajné more.

Celé hajno orlov sa zdvihlo, keď som do rozvalín vkročil, a dlho ozývalo sa na klisúrach jích hrkúťanie.

Umorený spustil som sa na jeden múr, ktorý ešte najlepšie vzdoroval času.

Mláva neprestajne hučala a bručala, ako najmocnejší víchor, cez skaly, ktoré čas do jej koryta hodil.

I.

Nad ľavou omolskou dolinou vidno bolo už krásnu letnú zoru. Nebo za Bilanicou sa vše viac a viac vyjasnievalo smečnou žiarou, speváci si po kriakoch vyspevovali na všetky strany, miestami jím predchytávajú veselé dievčence, ktoré na móbu uranili — včas

vstaly, alebo poniektorý pastier si popri nich nótí, ktorý jím je s jeho ovčičkami dobre známy v horách. Aj, taká je utešená tá kvetnatá dolina, ale na zorách človeka očarí, ani ohnivé oči dievčafa. A ešte Mláva, tá búrna Mláva, ako si ticho, lúbezne hučiac, tečie cez rodné lúky! . . .

Už aj slnce vyšlo; tmavá tóna noci ustúpiac svetlu, odhalila krásu prírody. Aj modré jazero vidno, z ktorého Mláva prameň berie, v zrkadle jazera vidno serdarské staviská, ktoré neďaleko jazera stoja. V tomto zrkadle uzerá sa mladé dievča; nieje natoľko pekné, nakoľko je milé. Ono je bezpochyby z dvorov, lebo je nie celkom zaodiate; možno, že sa v studenom jazere unylo a tak sa do bezodného prameňa Mlávy zahladelo. Pri nej stojí druhé dievča v jednoduchom obleku a drží jej peknú ruku v svojej, nežne ju k sebe priťahujú.

„Poď, Vukana! Poďme do dvorov. Čo si sadla tu pri vode? Či sa nestrachuješ? . . .“

„Nechaj ma, prosím fa . . . Chcem sa jich do sýtosti nahladať . . . Vidiš, ako sa tie rybky tam pretokajú, ako sa hrajú . . . a tie zlaté pri tom kadlúbku . . . Ach, aké sú krásne! . . .“

Dievča bolo tak v myšlienkach zahrúžené, že nepomyslelo, že sa môže sklznúť a vo vlnách svoj mladý život utratif.

Jej priateľka ju strachom objala.

„Pre Boha, Vukana, čo robíš? Teraz si skoro spadla . . . Zakiaľ budeš diefa?“

Na tieto slová, ktoré Vukanina priateľka náruživšie vyriekla, trhlo sa dievča a pozeralo na priateľku, pozeralo, majúc oči plné slz. —

„Ty sa, Jelica, zas na mňa hneváš?“ zpytala sa skoro plačúcim hlasom; ale keď videla, že Jelica sa usmiala, objala ju a vybozkávala na tvár a ústa. „Ty si moja mäďová Jelica, ty sa na mňa nikdy hnevať nebudeš,“ v tom sa zohla, odtrhla kvietok a vložila do priateľských kaderí . . .

Ale Jelica akoby nepozorovala, ona sa zahladela na druhú stranu jazera a načúvala niččo.

A opravdu bolo čuf z druhej strany cengot zbroje a dupot krokov.

„Tu je niekto.“ prehovorí Jelica, „chytro sa obleč, aby nás tu niekto nezastihol; pod!“ a aj ona sa zohla a zodvihla kabajku a opasok, ktoré Vukana nepozorne do člna hodila, obliekla a opásala ju, za ruky sa chytily a v behu chcely ujsť do dvora; ale bolo pozde, lebo neznámi už na tejto strane boli a tým istým chodníkom k jazeru sa blížili. Jelica sa nechcela na žiaden prípad sísť s nimi, a predsa bola veľmi zvedavá, kto sú tí dvaja junáci; preto za sebou potiahla Vukanu a ukryli sa do jedného zámolu, kde by jich ale iste boli videli v úkryte, keby neboli takí zamyslení bývali. Teraz jich dievčence dobre mohli vidieť.

Jedon z junákov, ten väčší, bol v čiernom odeve a celý bol počerný; zpod kalpaku blyšťaly sa mu junácke oči.

Ten druhý mal čisté líca sťa dievča, len vyčnievajúce fúzy sa mu černely. Plnú, bielu tvár obliala bladosť, smiešaná s výrazom bólu, ale toto mu tým viac čarovnosti dodávalo. Zpod kalpaku, na ktorom bolo sokolie peria, visely krásne kadere a rozlahly sa na silných ramenách. Na rúčke meča blyšťí sa niekoľko drahokanov. Pravou rukou oprel sa o počerného junáka a ľavá uviazaná visí mu na prsoch. On je ranený . . .

Keď prišli proti výmolu, prehovoril mladík čistým, jasným hlasom:

„Či si, Dragomire, nariadil chlapov v Žagubici, ktorí nám kone majú doviest?“

„Prítom som poručil, aby aj Vidor sa ustanovil. Tvoja rana je nebezpečná, braček!“ odhovoril počerný junák.

Jelica strýpla, keď počula hlas a videla mladého raneného.

„Kralevič!“ prehovorí k sebe; „zkadiaľ on? Možno že počul, že aj v tejto doline, ďaleko od Prizrena, jestvuje dievčenské srdce, ktoré by on rád svojou krásou zničil, ako to už urobil so stá nevinných srdcí? . . .“

Opravdu, Jelica sa nemýlila. To bol kralevič Vladislav, milý jedinec kráľa Dragutina, ktorý s malou družinou vydal sa na cestu. Dnes poloval po horách a dolách, a keď ho strela sklamála, chytil sa s medvedom za pasy, obdržiac takto dosť nebezpečnú ranu, pokiaľ zvera na zem zrutil.

Jelica s výrazom najväčšieho žiaľu pozrela na Vukanu, ktorá merave sprevádzala každý krok, každý, aj ten najmenší pohyb Vladislavov.

„Nešťastnica, hľad naňho, nahľad sa ho, lebo to ti je odsial pánom . . . Nepotrebuješ ho len raz vidieť, aby si do smrti robkyňou zostala!“

Vukana nič nepočula . . . Ona hladela, neprestajne hladela na krásu mladíka.

Medzitým prišiel kralevič so sprievodčím k jazeru a tu sadol na širokú lavicu. Sprievodčí odpäl mu ťažký oklop a na prsach zablyšťaly sa odznaky junáka, ticho sosnal mu kalpak z hlavy, pod hlavu podložil kabanu z medvedej kože a nechal ho, aby si odpočinul.

„Ako mi ho je líto, nešťastníka,“ prehovorí Vukana, obráťac sa k Jelici, ale keď videl jej pohľad, odvrátila sa od nej. „Bôh vie, zkadiaľ je, z ktorej ďalekej zeme, a teraz v bóloch nemá ani matky, ani sestry, ktorá by ho opatrla!“

V tom okamžení ťažko si vzdychol Vladislav a nechtiac vyriekol:

„Kde si teraz, drahá sestro?!“

To bolo prímného pre nežné srdce dievčata. Nemohla sa zadržat, ale sa vytrhla Jelici, ktorá ju bola objala, a dobehla k ranenému:

„Odpusť mi, neznámy junáku, tvoj vzdych za sestrou ma pohol. Hľa, ja ti budem sestrou, keď vlastnej tu nemáš. Či sa rany k zahojeniu? Ach škoda, že som nie lekárom, aby som ti jich zahojila!“

Počerný junák zadivene odstúpil, keď uzrel to dievča, a Vladislav sa zodvihol a jeho líce sa zarumenilo a oči o mnoho ohnivejšie sa zažiarily.

„Vďaka ti, neznáma sestro, za dobrosrdečnosť. Nelutuj, že si nie lekárom, lebo ty si mi bôl ulavila, ako si na mňa krásnyma očima pozrela, vyliečila si ma, ako si nežnými ústami prehovorila!“ vravel Kralevič vždy ohnivejšie.

Počerný junák pozrel naňho, hlavou pokýval a pre seba prehovoril:

„Stavil sa, že žiadno dievča ho nedobyje — ztratil stávkku.“

Ale krásno dievča nepočúvalo ani chválu Vladislavovu, ani mmlanie jeho druhu, ale

sa obzeralo po nejakej nádobe, a keď túto nenašlo, odbehlo k jazeru a nabralo do ružových rúčok studenej vody a nieslo Vladislavovi.

„Napij sa trochu, junáče; studená, čerstvá voda z jazera ťa občerství!“

Kralevič sa napil, dokiaľ mu ona zhladila z čela dlhé, bodbavné kadere, a hľadel so zaľúbením na milostivého anjela, ktorý ho opatruje, majúc v pohľade všetky nebeské krásy. Nežne ju pojal za rúčky, ohnive jej hľadiac do očí, ktoré ona hneď k zemi uprela, a hlasite k nej prehovoril. Jeho hlas zdal sa jej byť krajším od hlasu slávikovho.

„Keď si tak milosrdná, krásna sestro, povedz mi tvoje meno, povedz mi, z ktorej čestnej rodiny pochádzaš, žebych ťa mohol spomínať, žebych ťa mohol mojej milej sestre pripomenúť. Ó, keby si ju znala! Ona je práve taká krásna, ako ty, ona má také dobré srdce, ako ty!“

V tom okamihu, keď mu dievča odpovedať chcelo, akoby zo zeme vyrástol, zastal si pred ním jeden služobník zo dvora, ktorý sa hlboko pred svojou veliteľkou poklonil.

„Ctená dcéro serdárova, vo dvore ťa čaká

posol od otca, ktorý ťi veľmi vážnu knihu doniesol.“

Dievča radostou akoby poskočilo.

„Od môjho otca kniha! Ó ja prešťastná!“ a už chcela odísť, ale sa rozpamätala na raneného. „Poď k nám do dvora, ctený junáče, nech ťa tam lekár lieči. Opateru budeš mať, akoby si doma bol!“

Vladislav už už len že neprijal nabídku, ale ho predbehol počerný druh:

„Vďaka ti, dobré dieťa, jeho rany sa skoro zahoja a o chvíľu aj družina dorazí, s ktorou domov ideme. S Bohom, srdečná vďaka!“

Dievča odišlo a Vladislav hromovite pozrel na svojho druha.

„Vojvodo, čo si to urobil? Kto ťi to kázal, aby si miesto mňa tak hovoril?“

„Utiš sa, jasný kraleviču; ak chceš, môžeš druhý raz sem prísť. Teraz by sa ani nesvedčilo, aby si prvý raz išiel ranený do serdarovho domu. A po druhé vieš, ako sa Jej Jasnosť o teba starie!“ odhovoril mu vážne vojvoda.

Vladislav dlho za Vukanou hľadel, dokiaľ mu zpred očí nezmizol vyšívany kabátik za ohradou dvorany.

(Pokračovanie nasleduje.)

Listárň redakcie a administrácie.

Toto číslo posielame i všetkým minuloročným, dosiaľ neprihlásiвшимся sa odberateľom na ukážku, a úctive prosíme tých, ktorí by snad vystúpiť chceli z kola predplatiteľov, aby nám ho späť poslať ráčili. — P. **Bohofubskému**: Žiadate konštatovať, že Vaša básen „J. K—ovi“ v septembrovom čísle „Orla“ r. m. neznie do Baňskej Bystrice. Týmto Vašej žiadosti vyhovujeme, avšak poznamenávame, že vari lepšie by

bolo súkromné otázky súkromne si vybaviť a nepúšťať jich ťa, kam naskrze nepatria; z druhej strany ale aj to poznamenávame, že škoda je, keď si kto také veci na seba vztahuje a hneď jich aj dementovať žiada, lebo by to konečne každý „J. K.“ žiadať mohol a dementovaniu nebolo by konca kraja. — P. **G. S. vo V.**: Urobili sme dľa žiadosti Vašej.

Ku tomuto číslu pripojená je obrázková príloha: Pozvanie ku predplateniu na humoristický časopis „Paleček.“

OBSAH: Nový svet. Hviezdoslav. — Vo väzení. Rozpomienka od Sama Samoviča. — Slovensko. (Odvetou na Petöfiho „Alföld.“) Hviezdoslav. — Moc prírody. Obrázky zo života. — Mať moja dobrá... Hviezdoslav. — Preč z vlasti! Obrázok z najnovších dejov Uhorska. B. Tatraň. — Kritické listy. I. Miloslav. — Anthropologické úvahy. Určitosť v rôznostach ľudských plemien. Dľa Karola Rosenkranza, K. V. Zapa a iných P. H. — Synovi. (Ján Arany.) Preložil M. Dumný. — Pomluy. Veselohra v troch jednaniach. — Vukana. Zo srbského Ognoslav Dobrodružský. — Listárň redakcie a administrácie.

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Turč. Sv. Martine:

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. 10 kr. r. č. — „Orol“ vychádza v sošitoch, 4 háčky silných, dňa posledného každého mesiaca.

Tlačou knihtačiarskeho účastinárskeho spolku v Turč. Sv. Martine.